

OSZKI

MÓRICZ
3.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

MB 3247

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

IFJABB MÓRICZ PÁL

—*—

A Kárász uraság kocája

és más elbeszélések

BUDAPEST

Rákosi Jenő Budapesti Hírlap Ujságvállalata

M DCCCC V

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

IFJABB MÓRICZ PÁL

A Kárász uraság kocája

és más elbeszélések

3216

BUDAPEST

Rákosi Jenő Budapesti Hírlap Ujságvállalata

—
M DCCCC IV

A Kárász uraság kocája

Országos Széchényi Könyvtár

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

A Kárász uraság kocája.

Horgosi Kárász uramat, háta mögött, tót diáknak csufolták a kényes nemes urfiak és a városi polgárság is. Mert Kárász, mint afféle írásokban tanult ember, valahonnét fölülről, az erdős hegyeken tülről származott le az alföldre. Ámde szemtől-szemben süvegelték még a vármegyebeli első nemesek is. Sokfelől eljárta az udvarolására a horgosi földesurnak, mert Kárász uram nemcsak Szeged szabad királyi városának vala főnótáriusa, de szép Mária Terézia kedves tót diákjával, a kegyenc Grassalkovich herceggel is egymástértő jó koma volt; sőt a Grassalkovich herceg közbenjárásával ült be a horgosi rétes és barázdos nagy uradalomba is.

Kárász uramnak még egy szépséges eladó leányzója is volt és a horgosi udvarház ablaka virágos kertre tárult. Napáldozatkor homályos selyemfelhő borult az ezüstlevelű rezgő-nyárfákra. A kisasszony pucos frajlája sorra nyitogatta a zsalukat.

Rezedavirág illatát lengette az alkonyati szellő. A gyepű alatt, a majoros-kert alján, bús tilinkó sirámos hangja epekedett. Fiatal kondáslegény pipicselt a tilinkón. A földes-kisasszony fehér homlokát az ablak fájához támasztotta. Szempillája reszketve csukódott le. Illatozott a rezedavirág. Epedve siránkozott a tilinkó.

Ez a tilinkós legény nem affajta zsiros, hájas, szurtos vadkanász volt. A rücsök nem verte ki az arcát. A napsugár csupán férfias pírral szinezte hamvas fiatal arcát. Ez a szomorú, fiatal legény már akkor szembetűnt szépségével, a mikor néhány hónapja az urasághoz beköszönte és pásztori szolgálatra ajánlotta magát. Még Mária Terézia királyasszony palotás huszárai közé is verbuválhatták volna, ha sorsa nem szegőd-teti a zsombékot rőfögve turkáló konda mellé.

A horgosi földes-kisasszony, noha klavirkódicumon is játszott, noha Bécsben varratta az öltöző ruháit, szívesen hallgatta ezt a furulyaszót . . . A tilinkószó volt előtte kedves; de ahányszor a sugár pásztorlegény az udvarban foglalkozott, a szép kisasszony is mindig talált serteper-telni valót a gránárium körül; majd a kendermagos jércéket étette, majd a csavargó fehér cicus után irányozta a lépését.

Kárász ur hirtelen mérgü, büszke ur volt.

Kárász ur maga sem igen ösmerte kondáinak számát. A kondának makkos, bogyós erdőhely vagy a rétség alkalmas, hol tavas a föld, süppedékes a rétség; a mocsárban gazdagon tenyészik a disznónak izletes vizinövény, gyökér. A horgosi uradalom bővelkedett mocsárban, lápföldben és Kárász ur az olvasatlan számu kondáiból a nagy kocát, a lógósfülű nagy kocát szerette legjobban. Ángliuszfajta volt ez a nagy koca. Grassalkovich herceg ajándéka volt. Ez a koca mindig kilenc malacot vetett. Tehát nem csodálható, hogy Kárász ur mérgesen ráncolta a szemöldökét, midőn hiába kereste az ángliuszfajta kocát. Vérbe borult az arca. Cimeres gyűrűjével nyakonvágta az ágaskodó hátslovát. Rekedten ripakodott a nyalka kondáslegényre:

— Kölyök! Hová tetted a kocám?

A kondás váltig magyarázta, hogy a kocák fiadzáskor keresik a csöndes, magános búvóhelyet; tehát a hires koca is majd csak előkerül a rétségből malacaival, szép malacaival.

Nem hallgatott erre Kárász ur, hanem dühében oly szörnyű ítéletet végzett, ha három nap alatt nem kerül elő a koca, akasztófára huzatja a nyalka kondást;

mert ekkor épp statárium is volt a bolygó zshiványok ellenében.

Busult a nyalka kondáslegény . . . Avagy, mely' emberfia ösmeri ingoványos, náderdős réteknek vizikigyótól, toportyánféregtől búvott csalitját? Estenkint mind szomorubban és szomorubban furulyázgatótt a kert alatt; ámde a kisasszony ablakán nem tárult ki többé a zsalu. Most már horgosi Kárász ur a puccos frajlákkal együtt maga is vigyázott a bánatos tekintetű, selyemhaju kisasszony-leányára. Már nótát is daloltak a szép kanászról:

Elveszett a koca
Kilenc malacával,
Kesereg a kanász
Kis tilinkójával.

Ha meg nem kerülnek
Harmadnap estére,
Akasztófahalál
Lesz annak a vége!

A koca három nap mulva csakugyan nem került elő. Az uraság hajdui vasra-verték a kondáslegényt. Siralomházba zárták. A földesur a cigány-postással „uri széket“ hivatott össze. A szomszédságból két-három táblabíró-cimbora, az uradalmi ügyész, íródiák . . ., iziben együtt ült a tekintetes szédria. A törvényterem ablaka alá a derest, a pálcáztató fapadot ilyenkor állították ki. Az urak éheztek már az uri-

ebédre s mint tehát Kárász ur is kívánta: rövidesen végeztek a kanászszal. Az ítéletet sebtiben diktálták ludtoll alá:

„Minekutána elpusztította az földesur kocáját az betyár kanász, ezen hitván cselekedetijért méltónak ítéltetik az akasztófára.“

Hiába könyörgött Kárász urnak a felesége. Szép kisasszony-lánya is hiába rimázkodott sirva; majd beleszakadt a szive is. Kárász ur nem engedte el az ítéletet. Az udvari cigány, postás és kályhafűtő is egy személyben, még aznap délután akasztófára huzta a szép kanászt . . . A földeskisasszony hófehér ágyában lázrémekkel vivódott. Odaküint pedig a hűvös éjszakai szél ködös kézzel simogatta az akasztott legény fagyos arcát, puha fekete haját...

Másnap még alig virradt, a cselédség kiáltozva rohant az udvarházhoz.

— Megkerült a koca kilenc malacával . . . Megkerült!

A cselédek ugyanis az akasztófa alatt találták a hires kocát. Sáros, tüskés, sörtes hátát dörzsölte az akasztófához. Körülte kilenc kis kövér malac rőfögött.

A kanászt menten levették az akasztófáról. Szép Kárász kisasszony varrogatott neki halotti fehérneműt. Minden öltésére bús könyet hullajtott. Midőn pedig a halottmosó öregasszonyok öltöztetni kezdték a szép halottat, arany medálját találtak a

nyakán. A medáljába grófi név és cimer volt vésve, bizonyságul, hogy a szép kanászlegényt aranytalpas bölcseben ringatták. Midőn Kárász ur látta ezt a gyémántokkal rakott drága medálját, ijedten vakarta a fejét, mert eszébe jutott az a kurrenslevél, a melyben, kinek-kinek illet, adatott tudtul, hogy: „a Kaplonyi fiatal gróf, ki ellenfelét duellumban lőtte agyon, kerestetik és elfogandó.“

Kárász ur tehát a kurrentált grófi fiut akasztatta föl. Midőn ez nyilvánvalóvá vált, Kárász urat erőszakos cselekedete miatt főbenjáró pörbe fogták. A horgosi földesur feleségét küldötte Bécsbe a szép királyasszony kegyelmét esdekelni. Az asszony aranyat is gazdagon vitt Bécsbe . . . Mária Terézia szép királyasszony a Kárászné számos siró esdeklésére kegyelmezett is Kárász urnak. Ámde Kárász ur a puszta dombja alól a kondás-gróf holttestét urirendhez illőleg temettette el. Vaskoporsóba tétette. A szegedi nagy harangok zúgtak-búgtak. Kilenc alsóvárosi barát, papidiszben, gyalog kísérte a vaskoporsót, noha a horgosi puszta Szegedtől távol esik. A Kárász ur városi háza előtt (a jelenlegi Klauzál-téren) temették el a vaskoporsót. Kárász ur a szép grófi kanász sirja fölé még szent Háromság-szobrot is építtetett, mely mindmaiglan híres Szegeden, melynek ujitott mása a palánki

öreg Demeter-templom előtt ékeskedik. A Kárász ur szép leánya pedig szomoruságáról vált emlékezetessé. Pártában maradt . . . A míg élt: mindennap imádkozott a vaskoporsó fölé emelt szent szobornál.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Régi szegediek karácsony éjszakája

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Régi szegediek karácsony éjszakája.

(Főbíró az éjjeli misén.)

A két első templomi padok vörös posztóval valának behuzva. Gyönyörűséges vörös posztó vala ez. Szegedi főbíró uram és a fertályban lakó többi belső urak ezen posztóval takart padokban könyököltek. E padokból énekelték a kapesos könyvek-ből a karácsonyi énekeket, azokat a gyönyörűséges énekeket a szénaillatos jászolban szendergő Jézuskáról, a kinek szőke feje körül aranypárák lebegtek.

A nyalka csákós, kardos városi huszár pedig keményen istrázsált a vörös posztóval leplezett elsőpad végén. Szegedi főbíró uram, felsővárosi nemzetes Szilber János ur tiszteletére istrázsált ott az a nyalka huszár . . . A felsővárosi templomban zsufoltan szorongott a hívő nép. A sulyosan vasalt templomajtó felé, a kórus alatti sötét boltozatok árnyékában legények tolongtak, a szüette padok felé huzakodtak, hol

a fejjérkép foglalt helyet. Kacki fekete selyemkendővel kontyrakötött fejű menyecskék szurósan tekintettek oldalvást. Némelyik kedvesnek huncutkás mosoly bizseregeltette piros ajka szélét . . . De az aranyfüllőnfüggős, selyemszempillás felsővárosi lányok csak a zsoltárt nézték és szent zsoltosmákat dudoltak vékony leányi hangon; habár a selyempruszlik, a prémes mente alatt kipegett-kopogott is a szívök, dehogy tekintettek volna azok felé a hetyke bajszú felsővárosi legények felé. No még csak az hiányzott volna . . . Hisz az egyik hasztalan száju legény ni (bizonyosan valamely vizenjáró, szaporaszáju legény), hangos szitokra is gerjedt. Bizonyosan a eszmájára tapostak. Fülíg pirultak a gyöngéd lányok. A rózsás tokáju menyecskék szemöldöke haragosan rándult össze. Az öreg templomban ijedten csöndesedtek el a duruzsoló hangok. Még főbíró uram is hallotta a káromló szót. Szilber főbíró ur kemény öreg ur volt. Fekete selyemkeszkenővel tekergette körül a nyakát, peckesen emelte a szikár öreg fejét; sőt ugyan sarokra állott. Hátrafordult a vörös posztóval bevont padból. Hajh, most, férfi és nő, mindnyája földre sütötte szemét és a főbíró ur mogorván mordult a felekezetre:

— Ne káromkodjatok, té! Ördög az eb-
anyátokba . . .

De jó, hogy búgni kezdett az orgona és a misemondó papok is egymásután sétáltak elő a sekrestyéből . . . Csendült a csengő is. Karácsonynak szent ünnepén mindenki térdre bocsátkozott. Még főbíró uram sem kimélte tobákszinü nadrágjának a térdét, csak a pad végén istrázsáló városi katona egyenesedett ki peckesen. Jóillatu tömjénfüst terjedt szét a boltívek alatt. A szentek szobránál viaszgyertyák lobogtak.

*

(Mise dudaszóval.)

A papok már áldoztak a jászolban született Jézuska előtt. Az éjféli misének igéző, képzeletet gyujtogató varázslatán bódultak a szivek, a lelkek. Az ájtatos vágyak, érzések gyönyörrel töltötték el a legkeményebb szívet is. A templom sűrű levegőjében mintha angyalszárnyak suhogtak volna. Reszketett a szív. Repdesett porhüvelyében a lélek . . . A misemondó papok már távoztak az oltár mellől, midőn csodás hangszernek rivalgása sikolytott föl.

Csodálatos alakok dülöngéltek be a templomba. A nép kíváncsian, izgatottan sorakozott előttük. A felsőtanyai mezőkről, a havas legelőkről jöttek a karácsony éjféli szent misére ezen küldöttek. Virágokkal varrott subájukat szőrével fordították ki-

felé. Hájjal kent zsíros hajuk a subára omlott. Kampós botjuk kopogott a templom kőpadlóján. A birkabőrsüveg alól vihartól cserzett arcu magyar arcok tekintettek szét. A felsőtanyai juhászok voltak ezek. A pásztorok karácsonyi adózását szállították be a Jézuska bölcsőjéhez. Jancsika bojtár vezette a hófehér báránykát és a mekegős kis gedácskát; a minorita páterek fráter-szakácsa a sekrestye-ajtóból leste őket. Vaj' lészen-e olyan kövér az ajándék, a milyen a tavaly karácsonyi báránka és gedácska volt? . . . A juhászok pedig dudaszó mellett énekelték a karácsony éjszakai alkalmi éneküket. Az orgona búgását tul-sívitotta a mekegő duda és az egész felekezet együtt énekelte a juhászok egyszerű énekét; most a tömjén bódító nehéz illata helyett a pusztai széna jó szaga érezett a subákról. Dudakiséret mellett énekelték:

Nosza tehát hagyjuk, hagyjuk itt
Nyájat és a csordát.
Betlehembe induljunk,
Muzsikákkal ballagjunk.
Fogd meg, Andris, a dudát,
Én fogok furulyát,
Menjünk Jézuskának köszöntésire.

De üresen ne menjünk, ne menjünk,
Ajándékot vigyünk,
Egy kis tarka gedácskát,
Fehér göndör báránykát
Vigyünk Jézuskának.
Ale, Alelujáh!

Báránkával Jancsika,
Menj be te előre,
Térdet hajtva üdvözjed,
Velünk együtt tiszteljed;
Áldását nyájunkra,
Malasztját szívünkre
Kérjed és mezőnkre . . .
Ale, Alelujáh!

Sirt a báránka. Mekegett a gedácska. Sikolytoztak a dudák. Nosza zengett az ének is. Hajlongtak a kifordított subás juhászok és a kegyes öregasszonyok kari-kában forogtak a templomban a szent öröméjszakán, hogy jászolban Jézuska született, kinek szőke feje körül aranyos párák lebegtek . . . A minorita páterek fráter-szakácsa sem állhatta tovább, a sekrestye-ajtóból a pásztorok közelébe söndörködött. Borotvált arcára széles mosoly derült és a bizsergős dudaszóra ő kelme is elkezdte illegetni-billegetni a papucsos lábát; mert hisz a bárány is, a geda is kövérebb volt a tavalyinál.

*

(*Álom a Luca-széken.*)

A holdsugár reszketős, ezüstszinű fátyolt borít az öreg templom ablakaira. Csöndes már a templom. Az utolsó kegyes asszony is haza botorkált. A nyitott templomajtón fagyos szél csapkod be, csipkedi a harangozó bágyadt arcát. Most oltogatja a gyertyákat. Minden kialvó gyertyaláng után

homályosodnak a szent képek, szobrok, mignem homályba borulnak végleg. A harangozó a templomajtóhoz ért. Már csukná a templomajtót. No, no . . . a szomszéd oszlopnál sötét alak kuporog. Még hortyog is. Tehát aligha kísértet? . . . A harangozó különben sem ijedős ember. Rég ösmeri a sötét templomzugokat, a homályos, a bagolyfészkes tornyokat. Most még különösen is figyelmeztette a szomszéd csizmadiamester uram, hogy János nevű legénye, ama bizonyos nehézfejű János csizmadialegény, Luca-széket faragott, melyen karácsonyéjféli misekor szoktak ülni a templomban. Szentül hitte azt a János, hogy a Luca-napi faragásu széken, a ki karácsony éjféli misekor a templomban ül, egytől-egyig láthatja a felsővárosi boszorkányokat; mert ezen ördöggel cimborás vénasszonyok leginkább ilyenkor szoknak a templomhoz jönni. Ökör képében érkeznek és hogy a templomajtón beférkőzhessenek, mindenképp forgatják a fejüket, a szarvukat ezek az elkárhozottak; de ezen ördögös elváltozott alakjukban csak az láthatja őket, a ki Luca-napi széken ül.

János legény ilyen széken ült. Szerencsésen el is aludt. A harangozó fölismerte a busma legényt. A kis kézilámpását a kőoszlop mögé dugta; de meg hisz kérték is, hogy ijesztene reá a babonás legényre . . . A nyitott ajtón reszketve sugárzott a hold.

sugár. Nagyot csattant valami. A ravasz harangozó ütötte pofon az álmos csizmadia-legényt, ki orditva ugrott föl és rohant ki a templomajtón. Még a Luca-széket is otthagya. Vacogva futott hazáig . . .

A harangozó még jót kacagott a templomajtóban. Midőn János szaladása közben hallotta ezt a borizü hangot, szentül hitte, hogy az ördög vagy a boszorkányok huncutkodtak vele. És miközben a harangozó nevetve nyiszorogtatta a templomajtó kenetlen závarjában az öreg kulcsot: a holdsugár ezüstszinü fátyolt teregetett az öreg templom önkeretes üvegablakára.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Kötélgyártó legényből táborszernagy

Országos Széchényi Könyvtár

Kötélgyártó legényből táborszernagy.

A palánki* polgárok szívesen fogadták a Wöber Tóni köszönését. Pedig akkor még Wöber Tóni pelyhesállu fiatal köteleslegény volt. Ámde özvegy anyjának legkedvesebb szíve gyermeke volt. Már hazulról jól volt vetve a fejealja. Miként a szálfá, olyan derekas kötésű legény volt Wöber Tóni. Bármelyik belsőpalánki kényes mesterleány szívesörömet tüzött volna rozmaringszálat a süvege mellé. Kötélgyártó céhbeli érdemes mesteruraimék pedig már ily süldő legénykorában úgy tekinték, mint az érdemes céhnek egyik jövődöbeli büszkeségét.

Ámde másként végeztetett a Wöber Tóni sorsa. Ez esztendőben különös vigan farsangolt. Hushagyó keddet különösen vigan ünnepelte cimboráival. Vig heje-hujában virradt rájuk a búbánatos hamvazó

* A Palánk Szegeden a belsőváros volt hajdanában.

szerda; ámde Tóni legényéknek még ekkor is hiában harangoztak az öreg Demeter-templom sugár tornyából a hamvazószerdai nagy misére. A Tóni legényék báli hangulatos szívében pezsgett a jókedv, a fiatal-kori veszekedett kutyaság. Mert midőn már más népek a templom felé sűrögtek, Wöber Tóni két gajdos cimborájával ekkor oldal-gott föl a szegedi nagy piacra. Arcukon piroslott a dorbézolás mámora. Süvegjöket kunkapitányosan vágták félre. Régimódi, becsületes farámába foglalt, homályos-zöld üvegablaku, mégyszögletes kézi lámpást lóbáltak kezökben. A fagygyugyertya, a lámpás alján, szégyenlősen pislogott a hamvazószerdai napfényben. Annál hangosabban kuncogtak Tóni legényék. Szabadosan felelgettek minden kérdezősködőnek.

— Hej! Tóni! Kit kerestek?

— A farsangot keressük! — Tóni legényék, a kezébe való lámpással, szemébe világítottak minden szemrevaló hajadon-nak, sőt csufságból még a pénzmaszagu vén csoroszlyáknak is.

Ugyanekkor nemes Miller József főkapitány ur pedig az öreg városháza balsarki emeletén, az ablakban pipázgatott. Táblabírási tajtékpipájából karikára fujta az illatos magyar dohányfüstöt. De menten torkán akadt a füst, midőn nemes Miller József főkapitány ur szeme elé került a

három boldogkedvű köteleslegény a piacon. Vitézlő főkapitány ur trüsszögött, köhögött a pipafüsttől, olyannyira botránkozta a három köteleslegény vakmerő duhajsága. A haragtól vörösödött a nemes Miller Józsep ur kurta nyaka. Csöngetett a hajdukáplár után és a nemes város ezen prezesarcu formaruhás emberét a sarokablakhoz intette.

— Láti kendtek a piacon azokat a lámpásos pernahajdereket, nohát fogjátok meg, állítsátok elébem a részezes fejű ebadtákat.

A hajduk nosza nagy kopogva rohantak ki a városháza kapuja alól. Wöber Tóni iziben észrevette a törekvésöket. Nosza földre dobta a lámpát, aztán usgyé . . . Tulsó soron sötétlett a szegedi vár nyitott kapuja.

A hajduk a másik két gajdos cimborát fülöncsipték. Azonban Tóni legénynek nem léphettek a nyomába sem. A vár kapuján belül pedig nem terjedt nemes Miller Józsep uréknak a hatalmok, annyival inkább, mert a szálfatermetű Tóni legény menten katonának állott be; mert félt a szégyentől, a nemes Miller Józsep ur szigorú büntetésétől.

Szegény Wöber Tóni! Bizony nem gondolkozhatott a cselekedete felől, már mundenirba bujtatták és a legközelebbi transz-

porttal utnak indították az imperiumbeli külső táborba.

Multak az évek. Hosszu, válságos, háborus esztendők. A Tóni legény özvegy édesanyja majd ebből, majd abból a külső státusból kapott levelet. Szíve kedves fia küldözgette ezen leveleket a különféle csatamezőkről. Az öregasszony legalább tudta: fia él; sőt vitézségét becsülik a seregben.

Ezenközben a Tóni legény cimborái is mind érdemes céhbeli mesterekké emelkedtek. Az egykori karsu, kékszemű mesterhajadonok pedig gyereksereget nevelő mesterasszonyokká kövéredtek.

*

Nagyidő mulva poros katonasereg érkezett Szegedre. Négyezer főnyi volt ez a katonaság. Délceg, aranypaszomántos tábornok lovagolt a sereg élén. Temesvár felé masiroztak. Szegeden csak pihenőre szállottak meg.

A tábornok személyesen fáradt föl a városházára. Nem mondta a nevét, de a kvártélymester a maga esze után is az egyik legelső szegedi polgárházhoz vezette kvártélyba. Azonban a tábornok oda be sem ment, hanem szólította a kvártélymestert.

— Fiam, máshová vezess engem. Ösmered az öreg Schneider Annát, annak a házához vezess engem . . . Özvegy Wöberné nagyasszony ugyanis Schneider-leány volt.

Már alkonyodott. Az utolsó napsugár is letűnt a fahegyből, ekkor érkeztek az urban boldogult Wöber kötelesmester portájához. A kvártélymester váltig csodálkozott, hogy a tábornok az ösmeretlen helyen micsoda jól ösmerte a dürgést, mert egyenest a lakóház ajtajához lépett. Gyertyagyújtás idője volt. Özveggy Wöberné, öreg Schneider Anna asszony gyertyavilág mellett kötögetett.

— Herein! — Schneider Anna asszony hangosan kiáltotta, midőn az ajtókopogtatást hallotta. Ezidőtájt még a palánki polgárság német nyelven beszélt a családi tűzhelynél.

A tábornok kardesőrtetve lépett a szobába. A kvártélymester nyomon követte, furdalta a kíváncsiság, vajjon mit keres ez a nagy ur az öreg Schneider Annánál?

— Ki az?

— Én vagyok!

Az édesanyjának a tábornok hangja oly ösmerősnek rémlett . . .

— Te vagy az, Tóni?

— Én, mutterkám! — A tábornok megilletődötten hajolt le és csókolta kezét öreg édesanyjának.

Az öregasszony is fölállott a karosszékéből. Azután hűséges nagy szeretettel simogatta, tapogatta, nézegette, csókolgatta szálfá nagytermetű, számos vitézi éremrendes fiát. Majd midőn a megindulástól

szóhoz jutott, a jámbor öregasszony érzékenyen kérdezősködött, természetesen a palánki német nyelven.

— Hát aztán fiam, mi vagy te most katonáéknál?

— Generális, édesanyám . . . A délceg tábornok büszkén egyenesedett ki.

— Eh! Tajfel! Minek rugtál be? Minek szaladtál be a várba? Már azóta rég szegedi kötélgyártó céhbeli mester volnál te is, mint a bátyád.

A huncut kvártélymester mosolyogva huzta be maga után az ajtót. Hiradása után futótüzként terjedt el a városban, hogy a seregvezető tábornok nem más, mint Wöber Tóni, a köteleslegény, a ki még nemes Miller József ur főkapitánysága idején (bizonyos csintalankodása miatt) a büntetéstől való félelmében szaladt be a várba, csapott föl katonának.

A sereg három napig pihent Szegeden. Szeged népe három napig járt csodájára Wöber Tóninak, a köteleslegényből származott vitéz tábornoknak, sőt az érdeemes kötélgyártó-céh nagy lakomát is rendezett a tiszteletére. Wöber generális a régi jó cimborákkal vidáman, nyájasan koccintgatott ekkor . . . Későbbed pedig annyira emelkedett a katonai becsületben, midőn halálnapja következett, már mint tábor-szernagyot temették el.

Az örökös katona

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Az örökös katona.

Emerik Búszerző már ekkor tizenhét komisz esztendeig fogyasztotta az ország kenyerét. Savanyu kenyér ez. A huncfut szállító többször konkolyos gabonát is kever bele. Néhanap a magazinumokban hetekig szárad ez a kenyér, a mit szokás császárlenyerének nevezni.

Emerik Búszerzőt a pandurok kötéssel kötözték össze. Ólmozott nyelvű karikással verték ki a kakukfű illatos, árvalányhajtól simogatott vadligetből. Kivert bikát szokás úgy verni, mint a szegénylegényt, kit örökös katonának kötéssel fogtak. Inkább ne szülte volna szegényt az édesanyja. Inkább szenteletlen földbe dugták volna le kereszteletlen csecsemő korában.

Emerik Búszerzőnek koromfekete volt a haja, mikor mundurba rázták. Ámde a tizenhét komisz esztendő alatt dér lepte meg kurta fekete haját. Kaszárnyaházbeli tapasztalt bagós baka, a ki nyirta volt a

kompánia legényeit, nem engedte többé selyemfürtökbe göndörödni . . . Ezen komisz esztendők mulása alatt számos idegen földeken, számos idegen országutakon végsvégig sétált Emerik Búszerző. Még amaz országban is járt, a mi mindjárt az operenciás tengerpartján fekszik. Talán alig is hihető, ott a vérpirosbélű narancs, citrom, füge, a husos szent János-kenyér utszéli fákon terem.

Emerik Búszerző a királygyilkos, sátánfajzat franciákkal is viaskodott. Akkor sok bakkancsot szaggattak el. Egy-egy kenyerespajtás imitt-amott az erdőszélen, a folyó mentén, a selymes réten, a hegy oldalán, idegen városok utcáin el-el is maradt. Örökre odamaradt. Azonban Emerik Búszerző, ha mindjárt sántán is, tovább masírozott a hadak útján. Emelte a súlyos puskát. Majd letörte a fülét a csöbörnagy csákó. Meg-megbődültek az ágyuk is. Elmulik a világ. Összeroppan a föld, többször így vélekedtek . . . Emerik Búszerző csodát mondhatott magára. Egyetlen árva tagja sem hiányzott, mikor ismét átlépte a magyar határt. Micsoda más levegő csapott az arcába. A falvakból édesszavu magyarok köszöntötték a poros, foltozott frakkos bakát. A Tisza mocsarai felé falkákban húzott a vad madár. Igazi kísértés volt, midőn a pusztaság mélyéből, a karámok mellől pásztortűz füstje felhődzött föl és

kolompját rázogatta a vezérbika . . . Mert Emerik Búszerző is a magyar pusztán született. Valamelyik karám tövében. A vágytól duzzadozott a szive. Hej, de szívesen dobta volna azt a több bécsi font nehéz puskát a vitéz kapitány ur lába elé . . . Csalogatta a pusztát. Csalogatták a pilleszárnyas régi emlékek. Ámde mint a délibáb a támadó porviharban, messzeriadtak a pilleszárnyas gondolatok, mert a csavarintott bajuszu vén káplár morogva döfte oldalba:

— Mit bámuli kend azt a földet? A bar-mok lelegelték már ezt kend elől . . .

Emerik Búszerzőnek egyszerre szívébe szűrődött, egyszerre elméjébe ötlött, hiszen ő örökös katona. Árvább rab annál, kiről úgy danolják a fonóban:

Egy itce viz, egy font kenyér a Bandi számára, Harminchárom fontos vasat tesznek a lábára...

Emerik Búszerző érezte: a császár pus-kája is számítható harminchárom fontos vasnak... És megkérgesedett a szive. Még a teste sem volt kérgesebb . . . Emerik Búszerző a fogát szoritgatva masirozott tovább. Utszéli por temette be lépte nyomát.

A nagy szegedi vár bástyájában kvártélyozták el a kompániát. Oly biztosan kvártélyozták el őket, bizonyosnak látszott, innét ugyan évekig nem mozdulnak el . . . Emerik Búszerző még itt sem szerzett ran-

got. Örült, hogy került a derest. Pucoválta az ólomgombot. Viaszkolta az átalvető szíjakat. A puskára is kitűnően kellett ügyelni. Néha a vártára is szépen fölsétáltak. Dobszóra feküdtek. Dobszóra keltek. Meg néhanap mintha csak ólombottal verték volna a dobot. Minden dobperdülésre egy lépést előbbre. A hány lépés, a hány dobpergés, a vesszőfutásra ítélt katonának hátán megannyi pálcáütések . . . És bagóztak ezek a zordon vén katonák, kiket a szülőföldtől örökre szakajtottak el. Kemény szalmazsákon heverésztek. Lassan mult a dermesztő téli éjszaka. Sugdosódtak. Kettőkettő feküdt egy szalmazsákon. Testökkel melengették egymást.

Emerik Búszerző rapportra jelentkezett a vitéz kapitány urnál. Gyönyörűen kifagygyuzta a bajuszát. Bakkancsa talpáról nem hiányzott egyetlen szeg. Még a szultánnak sincs olyan ragyogó kárbunkulus köve, mint a hogy gyalogos közvitéz Emerik Búszerző pitykéi ragyogtak. Még a föld is majd belerendült, a mikor Emerik Búszerző bakkancessarka koppant . . . Vitézlő Ugróczi kapitány már sok nyalka katonát látott, none Emerik Búszerzőn sem talált gáncsolni valót. Emerik Búszerző, az örökös katonák furesát jelentett. Nőszül. Asszonyt hoz a házhoz . . . Mivel egyébként pontos, buzgó gyalogos vitéz volt Emerik Búszerző, vitézlő Ugróczi kapitány ur engedélyezte

a házasságot. Még egy lázsiástallért is nyomott a vitéz markába és Emerik Búszerzőnek könybe lábadt a szeme.

Emerik Búszerző házassága után sem történt sok változás a bástyaszobában. Mindössze, hogy a vén káplár ur Morgó, egyik külön sarokba parancsolta ki a Búszerző-pár ágyát, a szalmazsákot... Az örökös katonák az időben nem ritkán feleségesedtek így. Magokfajta, ágrólszakadt árva nő került mindenhol. Az ilyen női kéz, a gyöngé lénung mellé, sok hasznos jövedelmet tarlózott össze. Lám, azóta Emerik Búszerzőnek is inkább fordult néhány kerges garas pálinkára, meszely borocskára is... Ha még tovább élt volna az asszony, úgy lehet, még néhány ezüst tallért is raktak volna félre; mert a kaszárnnyában százféleképpen hasznoskodott az ilyen bakafeleség. Mosott a katonákra. Mosott a tiszturakra. Foltozott is. Még a vacsorát is ő főzögette a bakák összeadott garasaiból, elemózsiáiból. A szikár Emerik Búszerző határozottan gömbölyödni, pirosozni kezdett. A többi öreg között egy vén frájter, pedig a valóságos frájterság már elég érdemes tisztség a közvitézi sorshoz képest, nyilvánosan, többször is mondotta, irigyli közvitéz Emerik Búszerző állapotát; mert aranynál becsesebb az ilyen dolgos asszony.

Mult az esztendő. Talán két esztendő is.

Az örökös katonák a kaszárnyában nem szokták az esztendőket számolni. Hideg telek jártak akkortájt. Vékonyka volt az asszony, az Emerik Búszerző felesége. Beteg lett az asszony. Meghalt az asszony. A midőn Emerik Búszerző a bakkanását subickolta, igen kövér könyeket hullatott a subickba. Még a többi sok vén bakának is hosszúra nyult a kérges, ráncos arc. Alig hihető, mert zsugori volt a vén káplár ur Morgó, mégis a halott fejéhez a valóságos viaszgyertyákat ő vásárolta. A többi pajtások is keresgettek a ládafiából, a nyakba akasztott zacskóból száraz garasokat a koporsóra, más keresztyén testvérek a szemfödőről gondoskodtak . . . A vén bakák lábujjhegyen jártak a bástyaszobában. A csatamezőn tréfálkoztak száz halállal, de most hogy a kis asszonyka a szalmazsákon kiterítve, halva feküdt, csöndesedett a sok vén katona. Emerik Búszerző pedig vitézlő Ugróczi kapitány urnál jelentkezett. Koppan a patkóssarku bakkancs, mikor jelentette:

— Vitézlő kapitány uramnak jelentem alázatosan, meghalt az asszony . . .

A kövér, buzásalma piros arcú kapitány szomoruan halogatta ezt a jelentést. Zsebébe nyult. Pár ezüst tallért kotorászott elő.

— No, fogja kend! Majd jó lesz koporsóra, szemfödőre!

— Jó lesz bizony a papoknak! — Emerik

Búszerzőből kitört a bánat. Mert a bánat és némely glázli pálinkák, miket vigasztalásul ivott, bátor beszédre perditették nyelvét.

Vitézlő Ugróczi kapitány ur sodorított a bajuszán. Ütődötten kérdezte Emerik Búszerzőt.

— Hisz kend az ország szolgája. Mondja hát még azoknak a papoknak, temessék el Isten nevében a kend feleségét!

Emerik Búszerző bánatosan köhintett.

— Ezt már mondtam nekik, de azért csak követelik a stólát!

Nagyot mordult a vitézlő kapitány.

— Akkor hát azt mondja meg nekik, most már én üzenem, Ugróczi kapitány, hogy temessék el Isten nevében a kend feleségét.

Koppant a bakkanecessarok. Bánatos Búszerző Emerik indult hát ismét a felsővárosi kolostorhoz, a minorita papokhoz. De midőn elmondta a papoknak a vitézlő Ugróczi kapitány ur üzenetét, még csufságot üztek belőle a papok. Miért temetnének ők ingyen? A Krisztus koporsóját sem őrizték ingyen. Csufolkodva zavarták ki a szent hajlékból gyalogos Búszerzőt.

Szomoruan ment-mendegélt Emerik Búszerző. Egyenest Ugróczi kapitány urhoz kocogott. Panaszosan jelentette, hogy a felsővárosi papok még most sem akarják Isten nevében temetni az asszonyt. Köve-

telik az ezüst tallért. Sőt még csufolkodnak is. Nekik nem parancsol a kapitány; hanem a pater provinciális, no meg a püspök . . .

Neki vörösödött vitézlő Ugróczy kapitány ur, midőn ezeket hallotta. Kardot kötött. Most már személyesen indult Emerik Búszerzővel a felsővárosi kolostorba. Száz elkárhozott lélek sem visit élesebben a pokolban, mint midőn a kapitány ur nagy dühösen csapta be a kolostor nehéz, vasas ajtaját. A folyosón éppen a kövér főtiszteendő vikáriust találta szemközt. Annakelőtte leginkább ez csufolta Emerik Búszerzőt. Most hosszuszáru pipájából kojtolt. De torkára fúladt a füst, a midőn elébe toppant vitézlő Ugróczy kapitány; pedig csak ennyit mondott a vitéz kapitány:

— Hát kendtek azok a hires papok! Hát kendtek nem akarják Isten nevében temetni ennek a szegény katonának a feleségét?!

Ennél többet nem szólt vitézlő Ugróczy kapitány, hanem kardját ki sem huzva, csak úgy hüvelyestől jó sort vert a kövér vikáriuson, ki térdre borult a kapitány ur előtt. Ekként esengett:

— Jaj! Ne bántson vitéz kapitány uram! Jaj! Megadunk minden pompát . . .

De már ekkor kardot is rántott a vitézlő kapitány és az összeesődült pátereket

cellájukba kergette. Még az ajtót is szurkálta, midőn a papok a zárt ajtó mögül kiabáltak. Azonban a vikáriusnak a háta szörnyen megkékült a kardlaptól; de midőn a közvitéz Emerik Búszerző vékonyka feleségét temették, a felsővárosi nagy toronyban zúbott-búgott minden harang és a mi pap csak volt a felsővárosi kolostorban, mind jelen volt az Isten nevében végezett temetésen . . .

Az nem tudatik, örökös katona Emerik Búszerző miként fejezte be életét. Az bizonyos, akkortájt sűrűn következett háboru. Ama bizonyos hadverő nagy Napoleon ekkor virágzott . . . Hatalmasan bögtek az ágyuk. Látom Emerik Búszerzőt . . . Szuronyt szegez. Rohan előre. Isten veled szép magyar haza! . . . Puskaporfüst nyeli el őket . . . Így pusztult a magyarság. Így pusztultak az osztrákért az Emerik Búszerzők. Idegen földbe temették őket.

Betyárokkal cimborás Dinóvszky főkapitány

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Betyárokkal cimborás Dinóvszky főkapitány.

A szenátor urak különbeni botbüntetések terhe alatt kötelezték a szegedi földművesnépet a puszták megszállására. Szeged városnak tizennégy mértföld délibábfe-küdte területe hevert pusztá parlagon. Órák járásáig szaladhatott a tekintet, a mig pihenőre akadt egy-egy tanya kéményén, pásztorkarámon . . . Csak midőn a hatalmas szenátorok botozással hajtották ki a föld népét a pusztákra, ekkor támadtak az első tanyaházak csoportjai. Halbőr-Förgetegék ekkor kezdték ültetgetni a szegedi tanyák nevezetes jegenyefáit.

Bolygó szegénylegényeknek, lókötő betyárságnak szerfölött barátságos, nyájas legelőjü volt ez a határ. A pusztá mélyében folytonosan füstölt a nádfődeles betyáresárdák kéménye . . . Bent a városban, mint a külhatáron, a polgárság vál-lára nehezedett a rend, a közbiztonság fönntartásának feladata. Az utcák bakte-

reket állítottak ki. A tanyai gazdák lóháton cselekedtek a rendőri szolgálatot. A soros pusztázót a szolgálat jeléül és erősségéül rézfokossal, karabélylyal, két rezes, kovás pisztolylyal és hozzávaló municióval szerelte föl az elüljáróság. Ezen polgári rendőrszolgálatot, hivatalból, a pusztai kapitány támogatta a perzekutorokkal. A város lovashadnagyai, a marcona, a válogatott pandurok városi színű zsinórós dolmányban hetykélkedtek. A kisbírók pedig olyanok voltak, mint a szabad Anglia polgár-konstáblerei. Inkább becsületből viselték a hosszú somfapálcás hivatalt. Némely fizetésben is részesültek. Polgári módon öltözködtek. Zsinóros, ólomgombos kéruha volt a rendes viseletük. A kiváltságos polgárt csak ő kegyelméék idézhették törvénybe. A „brachiumot“ a tarso-lyos, kardos városi hajduk szolgáltatták; de csak főbenjáró bűn esetén.

A szegedi tizennégy mértföld pusztán virágzott is a pásztorélet fattyuhajtása: a betyárság. Nem is csodálatos; mert míg Kotolyár kapitány nem telepedett fegyveres legényivel a pusztára, addig a hadnagyok csak a városból portyáztak ki a pusztára; azonközben pedig a betyár vígan lovagolt előlök más pusztára.

*

Popán Jóska volt ezidőtájt a leghiresebb betyár. Ugyanazon jeles Popán nemzetség-

ből, melynek családfája az akasztófa volt; mert legalább minden évtizedben akasztottak rá egy Popánt. Nemes Szeged város főkapitánya pedig Dinóvszky főkapitány volt. Az a nevezetes főkapitány, kinek a budai uton állott a kuriája. Oly hatalmas ember volt, hogy midőn egyszer kicsinyég megszaladt a Tisza és a sörház kaszárnyánál gátat szakított, a város népe még lábas-hidat is épített a budai uti kuriától a városházáig, csak hogy a hatalmas főkapitány száraz lábbal járhasson föl hivatalába.

Hanem annak a híres betyár Popán Jósának is ördöge volt. Mindig hirtelen nyoma veszett, a midőn már a hadnagyok erősebben környékezték a betyárt. Oly csunya volt, mint a született ördög. Ragya, ripacs borította füstös arcát. Az egyik félarca forradásos is volt. Üldözés közben hasított oda kardjával a pandur. Széles kötésű ember volt a betyár. Zsiros haja széles vállát verte. Zsirral kente a ruháját is. Szegedvárosi hadnagyok gyakran fáradtak ki a zsiros, fekete betyár üldözésében. De mindig megugrott a betyár. Akárhányszor melegen találták a vackát, de sohasem lepték meg a fekete betyárt, mintha csak előre tudta volna az ördögös betyár, merről, mikor fenyegeti veszedelem. Mindig tuljárt a pusztázók cselén. Dinóvszky főkapitány már böcsmérelte is a lovas had-

nagyokat. Szidta Kotolyár kapitányt, hogy még az az egy betyár is tuljár rajtok. Most tehát már becsületben játszott a haj-sza . . . Hiába tajtékzott a paripájok, mégsem hagytak nyugtot a fekete-belyár-nak. Hurokra kerül a fekete betyár, egész bizonyosra vették, de im, mintha csak a föld nyelte volna el ismét, oly hirtelen tűnt el a fekete betyár. Kotolyár kapitány ezen hírrel küldötte be a pusztaságból a lovas-legényt. A vén pandur korán érkezett a főkapitány házához. Tehát a tornác padjára ült és várt. A főkapitány kis fia jól ismerte már a vén pandurt, hisz liboc-tojással, fürjceskével, tűzoktollal, madárlátta kenyérrel gyakran kedveskedett a kis pajtásnak, kit a vén pandur ekkor is bizalmasan lovagoltatott a térdekalácsán. A kis fiu is mutatni akarta, hogy ő is tud valamit.

— Bácsi! Mondok valamit . . .

— Mit?! Urfieskám!

— Bácsi! Egy bácsi van a padláson! Miért van az mindig a padláson? . . . Az Örzse hordja neki az ételt.

A vén pandur elámult. Azután sunyitva tudakolta:

— Milyen bácsi az, urfieskám?

— Csunya bácsi! Az egyik képe sebes, fecsegett a gyerek. A vén pandur alig várta, hogy kötelességét végezvén, a pusztai őrtanyára érjen. Mindjárt közölte me-

rész gyanuját Kotolyár pusztai kapitány-nyal. Már alighanem a főkapitány padlásán rejtőzködik a fekete Popán?

Kotolyár kapitány lóvágtságban jelentkezett a szegedi főbirónál. Megdöbbsent a főbiró; de pálcás kisbiróit nosza széjjel küldte a tanácsurak után, hogy „plenúmot“ akar tartani, pedig alkonyatra járt az idő... A „plenúmot“ csak legfontosabb ügyben hívogatta össze a főbiró ur; tehát a tanácsbeli urak diszben, kardosan, mentésen gyülekeztek a tanácsházba. Főbiró ur illő módon hívatta meg Dinóvszky főkapitányt is; ámde Kotolyár pusztai kapitány már ekkor vigyáztatta a főkapitány házatáját. És midőn Dinóvszky főkapitány nagy gangosan indult a „plenum“-ba, még talán a városházához sem ért, midőn a hadnagyok meglepték a házat és a szénapadláson csakugyan vacokban fogták a fekete Popánt. Kotolyár a midőn a főbirónak jelentette a hirt, akkor már az urak faggatták Dinóvszky főkapitányt. Méltatlankodott, háborgott, erősen tiltakozott a gyanu ellen, hogy valaha betyárokkal cimborált volna... Azonban a patkóalaku asztal körül komoran ült a főbiró és a tizenkét szenátor. Az alkonyat már kékes-sötét fátyolt borongatott a tanácsház ólomkeretes ablakára. A patkóalaku asztal közepén, a feszület előtt gyertyák égtek. A fiskus, mint közvádoló intézte a kérdést.

A vice-nótárius szarkalábas betűkkel irogatta a jegyzőkönyv sorait.

A főkapitány halvány arcát árnyékkal takarta be az esthomály. Az ajtónál kivont kardos hajduk istrázsáltak. Ugyanott állott a keménytartású városi strázsamester is. És midőn Kotolyár kapitány a főbíró fülébe sugta a fogás hírét, a főbíró kemény hangon szólt. Parancsától borzongott a Dinóvszky főkapitány szive.

— Kotolyár uram! Vezettesse előnk azt a gonoszéletű betyár Popánt!

Midőn a betyárt szemközt állították Dinóvszkyval, Popán nyíltan szemébe mondta, hogy a főkapitány a betyárokkal cimborált. A rablott vagyonon osztoztak. Kémjők volt. Midőn pedig már nagyon nyomukban jártak az üldözők, rejtegette őket, mint most magát Popánt.

A hatalmas főkapitányt még a prémes mentében is rázta a hideg. Rogyadozott a térde. Aranyveretes kardjában botorkált a lába. Csak dadogott. Beismerte a betyárokkal cimboráskodását . . . A „plenum“ azonnal meghozta az ítéletet. „Inflagranti determinálták“ és a rögtöni „exequálást“ rendelték el, hogy minekutána Dinóvszky főkapitány betyárokkal cimboráskodni nem átallott, hivatalától fosztassék meg . . . Nemzetes főbíró ur említette még azt is, hogy az ítéletet csak kiméleletről hozták ily

enyhén, a korábbi időkben szerzett érdemekre való tekintetből.

Ekkor a két ajtónálló hajdu karonfogta a félholt főkapitányt. A strázsamester ur pedig kardját, az aranyveretes gálakardját tépte le az oldaláról . . . A tanácsház egyik ablaka nyitva volt. A strázsamester kezében még egyszer utoljára villant meg a Dinóvszky főkapitány kardja, mikor a kardot a hüvelyéből kihuzta. Mert a strázsamester azután ráhágott a fényes pengére. Ketté törte azt. Azután a kard darabjait a főkapitány rókaprémes kalpagjával együtt dobta ki az ablakon . . . Ezután az ajtót nyitották ki. Midőn is a hajduk az ajtó küszöbéig vezették a hivatalától fosztott hatalmas főkapitányt és ekkor a strázsamester hátulról rugott, lökött egyet a porig alázott emberen . . .

A városi dobos a városház kapuja előtt pörgette a dobot. Azonnal gyülekezett a dobszóra a környékből a polgárság; noha tespedt, sötét testével már fönt nyujtózkodott a város fölött a nyári alkonyat . . . A hirtelen gyujtott fáklya lobogó, füstös lángjánál, egyedül azon szenátor arca piroslott, a ki a tanácsház nyitott ablakából harsány hangon hirdette ki a megváltoztathatatlan ítéletet, hogy a nemes tanács a hatalmas Dinóvszky főkapitányt hivatalától fosztotta; mert betyárokkal cimboráskodott.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Csomor kovács és Czen Pila

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Csomor kovács és Czen Pila.

Hihi, lelkeim! Hihi!... Képzeljétek a hónaljig dudvától benőtt pusztá telkeket, a roskatag, lakatlan házikókat, mély tóállásokat, az öreg kolostort, kriptákat a templom alatt... Hihi, lelkeim! Azután maga a kanyargós, lassu Tisza, melynek az ingoványos kiöntései mértföldekre terjengtek. Éjszakának idején e folyón is nesztelenül siklottak titokzatos csónakok. Honnét? . . . Hová?... Azután a végtelen puszták is, melyeknek kórós, néptelen buckái között a betyár is borzadozva vágatott keresztül, midőn a hold sugárinál árnyékok libegtek a buckós ormon . . .

Hihi, lelkeim! Megannyi rejtélyei, titkosan kísértő alakjai, káprázatos rémei, gonosz indulatu lappangói voltak e helyeknek. Ne csodáljátok, ha tehát maga Csomor Pál kovácsmester uram is hívője volt, hogy a szegedi határban tanyáznak a leg-

félelmetesebb boszorkányok... Már pedig Csomor Pál mester ur nem afféle kontár szögkovács volt, hanem céhbeli első mester, a javából. A felső-városon, a fuvaros-utcában lakott. Az élet dere még akkor csöppet sem csapta meg erős Csomor Pál kovácsmester ur bajuszát. Öles nagy ember volt ő. Bőrötöt, bőrnadrágot viselt. A templomot sem kerülte el vasárnap és ünnepi napokon. Imádságos könyve is volt neki, kalendárjoma is, sőt egy bizonyos, tépett, zsiros levelű öreg könyve, melyben ama kitűnő emlékü macedóniai nagy Sándor király vitézkedései foglaltattak gyönyörű magyar írásban. De hát még a fél-mázsa nehéz pöröly, hogy pörgött a kezében!... Búgott, csengett a csapása. Még az ötödik utcában is hallották.

Nem utolsó mester, nem utolsó ember volt tehát Csomor Pál ur a maga idejében; de különösen az időtől, midőn Czen Pilával, a felsővárosi leghiresebb bűbájos boszorkával esete volt.

Hihi, lelkeim! Czen Pilát ösmerték az éjszaka repeső baglyok. Borzalmas kuviknótával kedveskedtek neki. A Czen Pila kis viskója padlásán csodálatos szagu és erejű füvek száradtak. Czen Pila éjszaka is bolyongott. Éjszakának idején a bakterek is kerülték a házatáját. A macskák annál szivesebben jártak padlására nyirvákolni. Szerelmi szereket és tanácsokat osztogatott

Czen Pila. Az ördögökkel való gonoszkodások miatt aszott össze a Czen Pila kárhözatra szánt teste. Tüzes szeme egész beesett. Orra vékonyodott és görbült. Fogai hegyesen mereszkedtek. Hihi, lelkeim! Beszélgették, a kinek a mellére, éjszakai álmában, kuporodott Czen Pila, hegyes fogával szivta annak a vérét... Bozontos haja szemébe lógott. Erezett kezén hosszúra nyultak a körmök. Ez a gonosz lélek a szemével is verte az embertársát. Ráolvasással, babonaszerek utcára dobásával is rontott.

Hihi, lelkeim! A felső-városon sok a vakmerő hajós, halász, kik éjszaka is bolyganak a magányos vizeken, oly nádasok között, honnét bölömbika bömbölése hallatszik és a hol a poshadt lépokból lidércclángok lobognak. De Czen Pilával ezek sem mertek kötekedni. Csak a nagy, az erős, a bőrkötős, a bőrnadrágos Csomor Pál ur nem hederített a boszorkányra, sőt a műhelyben, a csapszékben nyiltan dicsekedett, hogy ő tüzes patkóval patkolta meg Czen Pilát... Hihi, lelkeim.

*

Csomor Pál kovács, az erős napi munka után, az igazak álmát aludta. Amolyan késő őszi, lucskos, gyászfelhős, vaksötét éjszaka volt, milyen időben még a házőrző kutya is vackába huzódik. Jó lélek nem bolyong az utcán. A kakasok már elsőt ku-

korékoltak, midőn is nehéz, verejtékverő álomból riadt föl Csomor Pál mester. Különös érzései voltak, hogy a domboru, széles mellét horpasztja valami rémületes nyomás. A nyakát pedig mintha csak tüzes tüvel szurták volna... Mély fohász szállott ki a domboru melléből, egy „Uram Jézus segits“-sel együtt... E mély fohász után szélesre meredt a Csomor Pál szeme. Fagyasztó hideg borzongott a hátgerincén. Gonosz nézésű, tűzkarikás szemű, nagy fekete macska ült a mellén és hegyes fogát vicsorgatta... Erős Csomor Pált nem igézte meg. Nyakon markolta a mérges tájtékot köpködő macskát, másik kezével pedig leakasztotta a fejefölötti falról a szentelt viz-tartót és végig öntötte a veszett módon hánykolódó fekete macskát. Iszonyut hördült, rikoltott a macska. Ámde nem macska volt az többé, hanem nagy dobbanással a Czen Pila kárhozatra szánt teste vágódott le a földre... Kék láng csapott ki a szájából... Utálatosat hördült a boszorka, aztán pedig a szenteltvíz erejétől oly mozdulatlan, mereven feküdt ott, mintha csak meghalt volna. Csupán a tűz-hegyes foga fehérlett ki a félrehuzódott szintelen ajka közül.

Mécesest gyujtott Csomor Pál. Aztán le pattant az ágyból. Benyitott a műhelybe. Ott a tűzhelyen állandóan pislogott a parázs. Szenet dobott reá és aztán a szénre

egy kész vaspatkót igazított be. Megnyomta a fuvót. Lángra lobbant a parázs. Mihamar izzott a patkó. Néhány pörölyütéssel formát adott neki. Aztán csipővas közé szorította a sziporkázó tüzes patkót s az özvegyi szobájába lépett át, mert özvegyi soros ember volt Csomor Pál. Még mindig mozdulatlanul feküdt a földön a rut Czen Pila. És midőn erős Csomor Pál a tüzes patkót, tüzes szögekkel a boszorka jobb sarkára verte, rémletesen hördült Czen Pila, kék láng csapott ki a szájából, csatogott a hegyes foga; de még inkább neki buzdukt Csomor Pál, most már a második tüzes patkóért fordult a műhelybe, hanem mire már hozta a tüzes patkót, eltűnt Czen Pila. Bizonyosan fölszáradt a homlokán az a néhány csöppintés szenteltvíz és a szent ígézet ereje alól szabadult, eszmélt Czen Pila aztán a szokott boszorkányos módon, úgy lehet, valamely egérlyukon át hussant ki a szobából. Csomor Pál, midőn az ablakra tekintett, tüzes tyukot látott a sötét levegőben. Az éjszakai madarak vijjogva röpködtek körülte. Bizonyosan Czen Pila röpült a tüzes tyuk képében . . .

*

Hihi, lelkeim! Másnap virradattól az egész felső-város népe arról beszélt, hogy Czen Pila nagybeteg. És noha Czen Pila tiltotta, a szomszédok még borbélyt is hit-

tak hozzá. A borbély vizsgálván a boszorkát, úgy találta, hogy a jobbik lábának a sarka iszonyuan össze van égetve és olyan sebes, mintha csak szögeket szaggattak volna ki az eleven testből... Czen Pila iszonyatosan átkozódott, midőn fülébe mondták a Csomor Pál mesteruram itten ottan történt számos beszédét, dicsekvését... Hihi, lelkeim! Miként patkolta meg tüzes patkóval Czen Pilát. És Czen Pilának az orra napról-napra vékonyodott, görbült, a foga pedig hegyesedett. Kárhozatra szánt teste szárazkóróként aszott össze, mignem egyszer nyoma veszett Czen Pilának. Lehet, hogy éjszakai kóborlásai közben, midőn a halászoknak kivetett hálóját oldogatta szét, a Tiszába fúladt Czen Pila. De a felső-városiak bizonyosan beszélték, hogy gazdája, az ördög a pokolba vitte Czen Pilát.

Alpári Fábján kovács kácsái

OSZK

Nemzeti Széchenyi Könyvtár

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Alpári Fábján kovács kácsái.

Fábján kovács Alpárból származott a szegedi céhbe, ezértlen nevezték alpári Fábján kovácsnak. Áldott volt az ő keze munkája. Derék, hófehérre meszelt házat szerzett a gyevi-utcában. Műhelyében, mesteruramat és az aprányi-nagy szurtos inasokat nem számítva, rendesen három-négy barnakaru legény pörgette a pörölyt. Az alpári Fábján kovácsműhelyénél alig volt más jelesebb hírű műhely nagy Szeged városában, csak mint például az erős Kaszab kovácsék műhelye. Öreg Kaszab kovácsmester [fiaival együtt] nevezetes volt arról is, hogy minden tűzoltásnál ők voltak az elsők.

Ó, mily barátságos hely is az a kovácsműhely. A kormos száju kohóban örökösen dereng a pirosszemű tűz; sőt a szénparázs lángot is csapkod, ha az inasgyerek kissé erősebben nyomta meg a fújtató-pálcát; mert ilyenkor a körtefából faragott, cifrá-

san metszett homlokfás bőrhasu fúvóból csakugy sivit a parazsos padmalyba a haragos szél . . . Aztán az égő szén, a sisetgő vas különös erős illatával telik el a kormos mestergerendás műhely. A súlyos pörölycsapások alatt ezernyi szikrát pattogzik az izzó vas, mintha csak apró tüzes bogarak röpdösnék köröskörül a fényesre, simára vert hátú üllöt. Ezen kérgesarcu, válltőig meztelen, dagadó izmoskaru legények már ügyet sem vetnek a pattogó szikrazáporra, mely, midőn kihült, koromként tapad az erős bőrkötőkre.

Erős munka a kovácsi munka; de egészséges is. Emelt fővel járnak a kovácsok. Okos ember nem is dugja a tüzes vashoz az orcáját.

A gazdaemberek is szívesen tanyáznak a koromszagu kovácsműhelyben. A vasalás alá adott kocsit, patkolásra hozott lovakat itt mindig alkalomszerűleg lehet becsülni. A nyitott ajtaju kovácsműhelyből a hirthordók sincsenek kizárva; azért a leg hamarosabban következik el ide minden, a polgári rendet érdeklő hir. No, meg aztán az sem utolsó élvezet, midőn parazsas szénnel gyujthat pipára az ember . . . Száll, füstölög a dohány illatos lelke. Melyik komának a dohánya égősebb, jószagubb? E fölött is vetekedhetnek.

Tehát emelt fejü, leginkább egyenes tartásu emberek a kovácsok. Büszkék, erősek,

de őszinték is. Nem csalafinta a mesterségek, mint a lisztlopónak csufolt molnárságé, vagy a posztólopónak becsmérelt szabóságé . . . Mindamellet alpári Fábján kovácsnak bukott, félrenyaka volt, nem ugyan a mestersége következtében, de születésétől fogva. Legalább a pattogó szikrától nem kellett félrerángatni a bukott nyakát. Ámde, noha áldás volt az ő keze munkáján, hire, neve fönnmaradását mégis a kácsáknak köszönheti.

Falánk jószág a kácsa. A legfalánkabb minden aprójószág között. Alpári Fábján kovács tőszomszédságában tudóshirű, boszorka melléknevű, borotvanyelvű asszony lakott. Valódi banya volt Banda Bözse. Mégis a Bözse néne kácsái voltak a legszebbek az utcában . . . Topalábu, de ludnehéz testű, hófehérselyem pölyhes kácsák voltak ezek. Két sárgacsőrű tojó és a kunkorgós farku, nagy gácsér. Bözse asszony egész falkából válogatta ki ezeket a magkácsákat, de falánkságban nem is találtatott párjok. Kácsaszokás szerint mindenek kapkodtak ezek, a mi csak a csőrük elé került.

Három kácsáék nagy sápgogva, hápgogva söndörködtek be a Fábján kovács műhelyébe is. A legények tüzes vasat vagdaltak, kalapáltak. Ekközben egy jóiznyi lapos, tüzes vasdarab a földre pottyant a tuskóról. Nosza utána kapott a gácsér a tüzes vas-

darabnak. A falánk jószág le is nyelte, de szempillantás alatt keresztül szaladt a belsőjén. Alighogy kipotttyantotta: a másik kácsa, a tojó kapott utána, de maradt a tüzes vasdarabból a harmadik kácsának is. Egyiknek a begyében sem állapotodott meg. Keresztül szaladt mindegyiken. A három gyönyörűséges magkácsa áldozata lett a falánkságának. A tüzes vasdarabtól csufosan döglöttek meg három kácsáék... Az egész utca csodájára járt az esetnek. Szégyen a részvétlenség, de a valóság az, mintsem hogy sajnálták volna a három kácsát, inkább nevettek a három falánk kácsáék különös kimulásán. Annál inkább átkozódott a kácsák gazdasszonya, a boszorkás Banda Bözse. Három kácsáék különös pusztulása miatt alpári Fábján kovácsot átkozta meg.

— Ó, hogy kend se' kerülje el a kácsáim sorsát! . . .

Hüh! Szerencséje, hogy odább ugrott a műhelyajtóból a boszorka. Fábján kovács ütésre emelte pörölyét . . . Ámde beteljesedett az átok . . .

Alpári Fábján kovács, a három kácsának kimulása után, nemsokára ismét a műhelyben foglalatoskodott. Vigan csattogott a pöröly. Szórta a szikrát a tüzes vas és mivelhogy bukott volt a Fábján mester nyaka, tehát a lehajtott galléros ing elállott a nyakától. Ezen csupasz helyre

pattant be egy tüzes, süstörgő vasdarab, melyet éppen a hosszú, tüzes rudból vágott le az egyik legény.

— Ucu tűz! Ejnye tűz! A disznózsomadtát! Szegény Fábján kovács kinos meglepetésében, az égető fájdalmak miatt, ez együgyű szavaknál egyebet nem nyögdécselt. Csak toporzékolt. A tüzes vasdarab pedig mind lejjebb-lejjebb csuszott a mester hátán, az ing alatt. Hólyagos barázdát égetett a mester bőrén, míg végül a Fábján mester kovácsi bőrnadrágjának az ülepébe csuszott és lyukat égetett azon, onnét aztán a földre pottyant a sistergő vasdarab . . .

Alpári Fábján kovács ez időtől ügyelt is rá, nehogy az átkos nyelvű boszorka másrendbeli kácsái a műhelybe söndörködjenek; mert igen lassan gyógyult a hátán a hólyagos barázda, de meg még a vadonuj bőrnadrágja ülepét is folttal kellett csufitani.

A tóárendás

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

A tóárendás.

I.

A Tisza kövér hullámain nem nyergelték, nem szoritották keskeny mederbe a gátak, a töltések. Kotuszag, halszag volt az áradás vizétől az alföldi határ. Nemcsak a folyó, de nádas liget, fűzfás sziget, tükörvíz, mindenik szárnyas vadban, kapzsi halban gazdag birodalma volt a tóárendásnak. A tóárendás az özönvizterpedt kiöntésekben számos nagy picés halászmesterével, vicéivel, futosaival, pöcköseivel, hálövetőivel vadászott a sündörködő halak ezreire. Menyhal, potyka, csuka, keszeg, kárász, süllő, compó, durbines gazdagon adóztak izletes testökkel a tóárendás hálövető-legényeinek, de a karsu kecsége, laposfejű, ezüsthásu, nagybajuszos harcsa sem került ki a hálót, midőn tóárendás uram a folyó mederben huzatta meg a nagy hálót. Ezek a finnyásabb fajta halak inkább

a langyosan hömpölygő folyóvizben cicároztak és a folyó hullámhátán ringatództak.

Mind a nádvirágos kiöntések, mind a folyó kövérré hizlalták a halat. A toárendás nádból és gyékényből font kunyhós halhasító tanyáin száz és száz mázsaszámra hasogatták, szárítgatták a póré zsinegre fűzött, ágasokra aggatott, sózott magyar halat, melynek az alsó-dunamenti külső országokban is nagy becsülete volt. Menyecskek, lányok hasogatták a halat. Nótázások messze csengett a folyó mentén . . . Máshelyt a halászlegények a halzsirt olvasztották a nagy kormos bográcsokban, amodább más legények az áztató kádaknál foglalatostkodtak. A kádakban a sózott hal ázott. Más legények a halászásra indultak a kerítő hálóval. Volt olyan csapat is, amelyik éppen hazatért a „vetés“-ből és gazdag zsákmányával dicsekedett a toárendás ur előtt, ki kackiás, pörge, fekete, selymesszőrű kalapját mindig félreacsapta. Apró ezüstgombos volt a mellénye. Rövid dolmánya gombkötő munkától gazdag és ékes. Badéros kordován csizmájára akár pengő ezüstsarkantyut is verethetett volna nemzeti Török László toárendás ur, hisz címerleveles nemesi rendű ember volt, a félvállára vetett mente mellé rezes kard is illette volna őt.

Noha toárendás volt nemzeti Török László ur, de azért a hálóhúzásban, az

evezésben nem tört föl a marka. Sem a halsózástól nem kérgesedett ki a keze. Napjait leginkább bent töltötte a szegedi halpiacon és halászkocsmákban. A nagy halkupecekkel szárított halra egyezkedett. A partoldalra kikötött potrohos halászbárkáiban pedig, melyeken a „csárda“-ajtóra az édes haza cimere ékesen volt festve, a rekeszekben tömve nyüzsgött a hal, arra is mindig akadt vevő. Tóárendás Török László nemzetes ur a „ficsér“-jeivel egy-egy pénteki napon százszor is telemerítettette hallal a tökösbárkából a szákot. A halnak az apraját csomóra, szemre, a bajszos nagy haresákat darabonként árulta. De akármilyen tengersok is volt a hal, akármilyen potomáron kelt is, tóárendás Török László sohasem vesztett rajta. Mert még a szárított halat is torkig falta az oláh és a többi bőjtihasu csiri-biri náció. Tehát mind tóárendás ur, mind a zsiros halszagu legényei módosodtak az ősi foglalkozás mellett. A paprikás és a sült halra, a keszegre, különösképpen jól ízlett ő kelméjének az illatos magyarádi bor. Más bor nem is igen ízlett volna nekik, mert magukhoz okos, tapasztalt, ravasz-elméjű népek voltak ők, nemcsak a hálövetésben a vizen, hanem a szárazon is . . . Mindamellet a hetyke-petyke Góczó halászlegényt, a nemzetes Török László ur kedves vicéjét csufos hirbe keverte egy

regimentbeli öreg baka. Még a büszke tóárendás ur is több ízben figurázott e miatt Góczóval. Nem többet, csak ennyit szólt a víz erős párájától kerges arcu fiunak:

— Fiam, Góczó! Tudsz-e már imádkozni?

Nyakig vörösödött a legény. Hej, de torkon is szoritott egy vickándo­zó öreg haresát . . . Mert a többi halásznép csúfosan kuncogott a bajusz alól . . . Csak ne tóárendás ur, a gazda, vetette volna ezt a zokszót, valami más haláspajté! . . . Repült volna azóta a Tiszába.

Mert története van a Góczó fiu imádságának. Nagypénteki napon minden szegedi háznál halat süttek-főztek és ekkor kopott köpönyeges, dugóhuzósan sodorított bajuszu, esontos arcu öreg baka kocogott le Török László nemzetes ur bárkáihoz, a Tiszaparra. Góczó legény is ott lézengett a bárkák körül. Kopott, foltos, bő katonaköpönyeg lötyögött a bakán, akként mutatkozott be a tóárendás urnak, hogy a fő­tisztelendő piarista uraknál fűtő és a kegyes atyáknak viszi a halat.

— Hát csak az elejét válogassák, nemzetes uram. A nagypénteki szentebédhez szükségeltetik a hal. A szákot majd elviszem én, ecsém pedig, — Góczóra hunyorított az öreg vitéz, — elfárad velem a fő­tisztelendő gvárdián urhoz a pénzért...

Tóárendás Török László nemzetes ur maga is szép hasznót remélt a kegyes

atyáktól, tehát a bárkából a halnak a leg-elejét fogdosta a szákba* . . . Azokat a tarajos hátú kecségeket, no meg azután huszáros bajuszu haresakirályt is . . . A vén baka csak úgy nyögött az eleven teher alatt. Midőn pedig a kegyes atyák kolostorának folyosójára értek, a sarokba tette a szákot és szólt Góczónak. Ő most bemén a gvárdián urhoz, hirt ád, itt a hal és majd azután Góczó kopogtathat a pénzért.

A kegyeslelkű Gruber páter volt ekkor a szegedi tudós piaristák házfőnöke. A vén baka illedelmesen kopogtatott a főúr ajtaján. Gruber páter nyájasan fogadta a vén baka kézsókját, sőt egészen megilletődött, midőn hallá ilyenképpen való beszédét:

— Nagyságos főtisztelendő uram, csókolom a kezét! Imádkozzon az én szegény boldogtalan unokaöcsémért. Nagyon bajos, beteg ember szegény . . . Sohasem akar imádkozni . . . — És végül a vén baka, hálálkodva, két garast is kínált a főtisztelendőnek.

— Ó, te jó lélek! Nem kell nekem a te két garasod. Nesze itt egy Máriás huszas . . . Hisz te, szegény katona, ugyis az

* A szegedi halászok száknak nevezik azt a rácsaszerű, rudvégére erősített és kerekdeformára kifeszített vastag hálócskát, a melyben vállon emelve a bárkából kimerített eleven halat szállítják a megrendelt helyre. (Szerző.)

országot szolgálod. Imádkozom én a te boldogtalan öcsédért ingyen is! Ó, te jó lélek...

Miközben a kegyes atya így sopánkodott, a vén baka még inkább érzékenykedett. Potyogtak a könnyűi. Váltig hálálkodott a nagyságos főtisztelendő ur jósága miatt.

— Ugy, ugy, nagyságos főtisztelendő uram! Beszéljen szegénynyel. Mindjárt beküldöm. Kint várakozik a tornácon. Azomban ha rájön a bolondja, mindig valami fizetséget emleget.

— Ó, te jó lélek! Csak küld bé szegénykét!

Góczó kissé türelmetlenkedett is már. Nagypénteki napon kapós a halászlegény a bárkánál. A vén baka vidáman intett Góczónak:

— Rendbe van minden, ecsém! Csak menj bé! A nagyságos főtisztelendő ur már várakozik reád. Fizeti a pénzedet.

Góczó gangosan lépett be a gvárdián aranyrámás szentképekkel diszitett, öregdivatu butorokkal hutorozott szobájába. Derült hangon rebegte a „Dicsértessék a Jézus Krisztus“-t. Ellenben Gruber páter résztvevőleg közeledett a halászlegényhez. Töről-hegyre tudakolta tőle, mi a neve? Hol, mikor született? És a többi, és a többi . . .

— Megkövetem a nagyságos főtisztelendő urat, Góczó Ferus a nevem . . .

— Hát imádkozni tudol-e, fiam?

— Tudok! — ümgetett Góczó és kezdett furesán sunyítani a mézesszavu papra.

— Nos, hát, vess keresztet!

Góczó Ferus tiszteletből megcselekedte.

— Nagyon jól van, kedves, szerelmes fiam! De, hát a Miatyánkot eltudod-e mondani?

Góczó Ferus, már ekkor, tisztelet ide s oda, dunnyogott; mert erősen kívánczozott már a bárkához. Nagypénteken reggel száz-kézre is jut ott dolog; meg azután Török László toárendás ur sem érti a tréfát.

— Megkövetem a nagyságos főtisztelendő urat, nem imádkozni jöttem én ide. Tessék engem kifizetni. Hadd mehessek a dologomra.

— Jól van, jól van, szerelmes fiam! Hisz tudom már, tudom már! De előbb imádkozzuk el együtt a Miatyánkot.

Góczó Ferus látván, hogy nincs menekvés, elszánta magát; reménykedett, most már majd csak fizet ez a hóbortos vén pap.

— No, látod, hisz te a Miatyánkot is tudod! De hát a Hiszekegygyel hányadán vagyunk? Talán csak azt sem felejtetted még el?

Góczó Ferusnak vérbeborult a szeme. Kitért belőle a halászi vad tulajdonság.

— Már, hallja a főtisztelendő ur! Engem ugyan ne létániáztasson itt! Nem imádkozni jöttem én ide. A fűtő küldött

ide, hogy a főtisztelendő ur majd fizeti a hal árát . . .

— Ó, te jó lélek! De hát miféle halról, miféle fütőről beszélsz te?

— Odakint van a gangon mindakettő. A sok finom hal a szákban, a fütő pedig a rongyos bakaköpenyegben . . . — Góczó Ferus csodálkozva magyarázta tovább, — hisz ép' az imént volt bent a vén baka, a főtisztelendő urék fütője. Ő mondotta, hogy a főtisztelendő gvárdián ur fizeti ki a nagypénteki hal árát . . .

Most már Gruber főtisztelendő ur előtt is gyanusnak tűnt föl az eset. Méltatlan-kodva tiltakozott:

— De hisz' a mi fütőnk nem katona. Ezt az öreg katonát ma láttam először.

Góczó ordítva ugrott az ajtóhoz. Utána tipegett Gruber gvárdián is.

— Hej! Az a gazember . . . — Mindhiába orditozott Góczó. Az egész klastromban hiába keresték a fagygyuzott bajuszu vén bakát és a szák válogatott halat, mert míg Góczó Ferus a főtisztelendő urral bent imádkozott, a vén baka a rongyos, foltos bakaköpenyeg alatt a híres szegedi várba csempészte a szákhalat és a sánckáplárné asszony hatalmas izü nagypénteki halpapríkást főzött abból a vitézlő uraimék számára . . .

Ezen becsapatas csúfsága rajta száradt Góczón, a kit ha valaki föl akart dühíteni,

elég paprikás volt erre az a kérdés, a mit toárendás Török László ur kérdezett tőle:

— Ferus! Tudsz-e már imádkozni?

Góczó Ferus csikorgatta a fogát. Hejh! Ha nem a toárendás ur kérdezi ezt, alighanem ember véréből pirosodik a Tisza habja. Még a gém is micsoda csufosan kurjogatott a nád között.

II.

Toárendás Török László nemzetes ur személyemet élt a vizek partján. Más a fekete szántóföldje után sem aratott dűsában, mint Török László nemzetes ur és a többi pirospozsgás halásztársai a Tisza áldott medréből és a szárnyas vadtól, sokasága miatt lomhult haltól lepett szigetes, ligetes kiöntésekből . . . Ezernyi és ezernyi ember elégedetten, szabadon élt az alföld vizéről. Hajósok, halászok, vizimolnárók és a jószág tartó gazdák is mindannyian vagyonszerző emberek voltak . . . És mikor nemzetes Török László ur dudaszó mellett mulatozott a „Keszég“-ben vagy az „Arany csuká“-ban, a Murkáék szapora cigánymuzsikája mellett, ilyenkor virradtig-virradtig ropta a hátrakötött kontyos, kormos feketeszemű, gyöngé violaszál szép kocsmárosnéval a szegedi híres toborzót, a Joó Pálós táncot . . . Akkor, dehogy is sejtette volna valaki, kö-

vetkezik még idő, midőn a törökverő szegedi őshalászok hajdani gazdagságát, dicsőségét, mintegy a mulandóság szemfedőjeként, csupán régi, tépett „zöld hálózászló“ fogja bétakarni* . . .

Ámde Török László nemzetes ur nem malacot ígért a cigánynak, mint a paraszt, hanem halat. Nagyokat dobantott. Nagyokat kurjantott.

— Huzd rá, cigány! Halat adok . . .

A cigány huzta. Pedig már a vonón őszezsugorodott, zsibbadozott az ujja. A ripacsos, füstös klarinétos pofaszakadtig fujta. A halászesárda kapatos vendégei pedig a magyarádi bortól tüzesedve danolták toárendás ur legkedvesebbik toborzónótáját:

Szól a levél a csordásról,
Kilelte a hideg,
Három tehén
A kutra mén,
Meginná a vizet . . .
Jaj, rózsám, oda vagy,
Szerelmednek, galambodnak
Rabja vagy;
Ezer a baj, nem kettő . . .
Kilyukaadt a serpenyő.
Mindenkinek van szeretője,
Csak énnekem nincsen;
Kinek kettő, kinek három,
De nékem egy sincsen.

* Kovács János „Szeged és Népe“ pályakoszoruzott mű 276—275. lapján a régi halászeletről érdekes adatok olvashatók.

Ha az Isten egyet adna:
Ugyan megbecsülném!
Kezét-lábát összekötném,
A füstre föltönném;
Hogyha szépen könnyörögne:
Onnét is lövönném,
Előfognám kapafokkal,
Jól mögverögetném!
Hajtsd rá, nyomintsd rá,
Szegény legény, bunkózd rá . . .

Török László nemzetes urék ilyen csin-
talan szöveggel dalolták a híres Joó Pálost,
a melynek a zenéje, különösen dudaszóval,
rendkívül kurucos . . . Mindamellett vir-
radt. Hamvazószeredára virradt fel. A
zárt ajtók mögé nem igen szagoltak be
bakterek és cirkáló hajduk. Vagy ha sza-
goltak is, a kocsmárosnénak volt annyi ma-
gához való esze, lámpás helyett magyarádis
kancsóval fogadta a kapuajtón kocogtató
baktereket, már pedig ha azok egyszer
orrukat a kancsóba ütötték . . .

— Jól van, no! . . . Hát Török László
nemzetes ur mulat; no, hadd töltse a
kedvét.

Török László uram kedvét is töltötte.
A „Keszég“-ből egyenest a bárkákhoz lépe-
getett le. A kocsmajaajtóból szólt a cigá-
nyoknak:

— Tik meg, hé! Gyertek le a Tiszára . . .
A bárkákhoz . . . Odalent majd megkapjá-
tok a nyálazót.

Három cigányék felette nekividultak. Egész éjszaka nyútték a szerszámot, de eddig nem ütötte markokat gyantára való, ámde jól ösmerék a tóárendást. Fizetett már ő kegyelme arannyal is . . . Tehát a morék nagy vidáman sompolyogtak le a bárkákhoz. Keserüségre változott a cigányok kedve. Nemzetes Török László ur egy-egy szállkás csukát adott nekik . . . Akkortájt két garasban számították a csuka darabját . . .

— Nemzetes Török László uram! Instálom, jó volna ez a csuka mézzel? — A fél szemü klarinétos kockáztatta meg ezt a csufolkodó kérdést.

A nemzetes uram elérte a cigány csufolkodását. Apró, fekete, tatárszeme haragosan villant meg. Ekképpen förmedt a vi gyorgó cigányokra:

— Disznózom a lobogós teremtetét! Hát azt sem tudod cigány . . . A fene is jó, csak mézeld be!

A cigányok lapulva kotródtak el a csukával. Hihető, Török László nemzetes ur máskor tallérral rakta tele a rezgősfejü böggös böggőjét.

Azonban Török László urat is megtréfálta egyszer a szája.

A felsővárosi részen vagyonos, pénzes gazda volt Tóth János polgár. Jó ösmeret séget tartottak Török László nemzetes ur-

ral. Bizonyos alkalomkor Török László nemzetes ur megszorult pénz dolgában. Akkor még bank nem volt Szegeden, pénzes zsidó is csak ritkán. Török László nemzetes ur tehát János barátjához fordult kölcsönpénzért. Hosszu fehér házban lakott János gazda. Eperfák bólingattak az eresz előtt. Zsalugáteres ablak nyílt az utcára. Nemzetes Török László ur félvállra, panyókásan viselte a mentét, mint nemes ember leereszkedő nyájassággal szolította az öreg földműves gazdát.

— Kedves János barátom, néhány száz forintra volna szükségem . . .

— Szivesen, nemzetes uram! Mennyit adjak?

— Hát háromszáz forintot.

Öreg Tóth János gazda nem sokáig kotorászott a vasalt ládában. Aranyban, ezüstben olvasta ki az asztalra a pénzt. Barátságos áldomásként egy kancsó bort is leeresztettek a gégán . . . Akkor még a váltót, a kötelezvényt nem ösmerték. A magyar leginkább szakállra, bajuszra adta a kölcsönt és becsületes kézfogással, a parolával pecsételték meg a kötést.

Török László nemzetes ur kitünően rakározta el a Tóth gazda aranyát, ezüstjét. A mente egyik ujját madzaggal kötötték be, még több arany, ezüst is fért volna abba. Öreg Tóth János gazda a kis ajtóban csak annyit jegyzett meg:

— Aztán, nemzetes Török László uram, gondolkozzon rajta, ha majd eljő a fizetés ideje.

Nemzetes Török László ur, mikor a kis ajtón kívül ért, a zsalugáteres ablak alatt nagyot mordult.

— Disznózom lobogós adta! Gondolkozzon rajta, a ki adta . . .

Ámde a nyitott ablakon át, a zsalugáter mögött, hallotta ezt a mondást az öreg Tóthné asszony. Szólt az urának . . . A nagy lányt iziben szalajtották a tóárendás ur után. Baj van. Forduljék vissza . . . Nemzetes Török László ur gyanutlanul engedett a hívó szónak; holott is Tóth János gazda e szóval fogadta:

— Baj van, nemzetes Török László uram . . .

— Ugyan már, mi baj volna? . . .

— Nem jól olvastuk meg a pénzt.

— Az a legkisebb baj!

Nemzetes Török László ur készségesen rázta ki a menteujjból az aranyat, az ezüstöt.

Öreg Tóth János gazda pedig a mint olvasta, olvasta a pénzt, egyszerre csak valamennyit a kihuzott asztalfiókba söpörte. Röviden csak ennyit mondott:

— Nemzetes Török László uram, csak gondolkozzon rajta, honnét szerez kölcsön pénzt, mert már én nem adok . . .

Nemzetes Török László ur vakarta a tarkóját, aztán „disznózom a lobogós adtát“ illedelmesen tovább ment . . . Nem sokáig gyötörte a gond, mert akkor még rőfös hosszú harcsa sűrűn került a nagy kerítő hálába.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Ötvenkilenc huszár pusztulása

Országos Széchényi Könyvtár

Ötvenkilenc huszár pusztulása.

Igazán puszta volt a puszta. Szeged alól Makó felé terjengett a nádligetes, szűz réti föld. Nyáron a hatalmas kotuszagtól kövér, különös édes volt a levegő is. Nyaranta pásztorkarámba, tökindával, töklevéllal takart mállatag nádkunyhóba rejtették a réti emberek a tulipántos ládát, a néhány darab főző készséget, kenyeres, szalonnás tarisznyát, száraztésztás zacskót, de télen a réti ligetek vad kanásza földbe vájt meleg párás kunyhót. Más mindenki takarodott a pusztából, de a kondát, a csattogó agyaros kanokat a zordon tél sem riasztotta ki a rét világából. Pedig a hó oly vastag palástot borított a magyar földre, hogy a monda szerint a majsaiak, vasárnap következőn, gereblyével keresgették a hó alól a templomjokat; noha igaz, a majsai templom akkortájt sem volt valami bálvány nagy fogadalmi templom.

Mindszentek napjától Örzsébet napig szakadatlanul pihézett a sűrű hóhullás. Még rügyfakasztó Koshavának derekán tul is terhes kocsik jártak a befagyott Tisza rendületlen szilárd jegén . . . A puszta ekkor volt csak igazán puszta. A bujkáló, a zsiros ködmönös, hájazott haju, torzonborz réti vadászok földgunyhójának csipős füstjét földre nyomta, fojtós köddé változtatta a szakadatlan hóhullás. A havazás súlyától a bús, öreg, korhadt réti füzek még inkább oldalt dültek. Hó borított be a földön minden egyenetlenséget. A tófenék hótakaró alatt simult össze a hátságfölddel. Éhfarkasok csatangoltak a falvak körül.

Huszárcsapat érkezett Szegedre. Hatvan huszár, hatvan magyar lovas katona már szép csapat. Simonyi óbester kevesebbed magával is támadott meg francia brigádot. Fehér köpönyeges, széles Mária Terézia-kardos, csákós, kemény huszárok voltak. Kengyelüket szalmába fonták. Piroslott az érdes arcuk. Nem igen kötötték polgáruraimék orrára, miféle garnizónból maséroztak. A szabadban való tartós csatangolás miatt vastag téli szőre nőtt a paripájuknak is.

A pihenő után, az 1830-dik havas esztendőben, éppen Szilveszter napján, nyergeltek a huszárok. Ötvenkilenc huszár marsolt tovább Szegedről, a hatvanadik huszárt

lovával együtt betegen hagyták vissza . . . Szegedhez már csak nem messze esik Makó, a huszároknak Makó lett volna eznap stációjuk. Mord szilveszteri nap volt. A tápéi rét felé csaptak át a huszárok. Szügyig gázolt a ló a hóban. Fehér volt a föld. Mire Tápéba értek, haragosan sötétedett az ég, noha korai volt még az idő. Trombitaszó nélkül vonultak a huszárok Tápéba. A trombitába fagyott a hang és a trombita-szopókához ragadt volna a trombitás szája . . . A paraszt tudományát mindenha kicsinylette a huszár . . . Öreg, gyékényfonó tápéi paraszt szólította őket:

— Isten áldja vitéz uraimékat, hova törtetnek ebben a pogány időben?

Strázsamester ur jóval fiatalabb ember volt a vállig érő fehér hajú tápéi parasztnál, mindamellettt lenézőleg felelt neki:

— Makóra, ecsém! . . .

Az öreg tápai paraszt emelintett avas-zagu, nehéz birkabőr süvegén. Aggodalmasan tekintett a fürgeteges égboltozatra.

— Már, mögettem a könyerem javát. Mögkövetem huszáruramékat, hallgassanak a szavamra. Szálljanak mög münálunk, mert oly ítéletidő következik, jaj annak az élő embörnek, a kit szabadon talál röttenetes haragja.

— Láncos lobogósadta! Ne kurutyolj ecsém! — Strázsamester ur förmedt így

az öreg parasztra. — Nem érti azt kendtek, mi az a parancs . . . A parancs az, hogy még ma este minekünk Makón kell rostokolni.

Busan mondta az öreg paraszt:

— Ne mönjenek el huszáruramék! Nem tréfa a szó. Élve nem érik el Makót . . .

A huszárok káromkodtak. Csufolták az öreg tukó parasztot, hogy még az időtől is félti őket, a kipróbált vitézeket. Persze, sutba ülő teremtés a paraszt; azért így csufolták birkabőrsüveges jövődömondót.

— A magad borját féltsd ecsém, ne minket! Huszárok vagyunk mi.

A komphelyen vágtak neki a zuzmarás, a ködben borongó tápai rétnek . . . Mikor már az utolsó pár huszár sem látszott a ködből, a vén paraszt keresztet vetett utánok és szólt a báméskodó harangozónak:

— Ezeknek már huzhati kend a lélok-váltságot!

*

Harmadnapra szánkós utasok jöttek Makóról. Az első utat törték a rétséget borító szűz hóban, hol még a tévelygő farkas nyoma sem látszott. És midőn a tápai réten, a jeles „vártó“ fenékhez értek, különös hóhalmoktól torpantak vissza az első szán trüszkölő, dérlepett sörényű lovai . . . Az ötvenkilenc huszárt lovastól együtt a hófúvások alatt találták. A rettenetes zimankós fürgeteg, az Isten ítélete, a hófe-

nékbe szoritotta szegényeket. Midőn az első pár huszár lova a hóba bukott, utánok bukdestak a többi lovasok is. A rettenetes fürgetegben ekként pusztultak el a huszárok.

Midőn pedig a tápai réten végigsöpör a hózivatar, a különös fehér hófelhős foszlányok, ugye lehet, ama huszároknak a fehér köpönyegjei, mely huszárok a „vártó“ fenékben pusztultak el és talán a konokabbak a havas téli éjszakákon máiglan is kísértének?

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Az utolsó szegedi hóhér

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Az utolsó szegedi hóhér.

Szlubász hóhér még igazi mestere volt hivatásának. Utána már csupán pribékek következtek. Ugy tél-tul, pecéresen, kérges kötéllel szoritották ki a vesztesre ítélt betyárból, lókötekből a közönséges, komisz, fekete lelket... Micsoda más az a széles, ragyogó pallos. Igazi haláltűkre. „Ítélet“-nek is nevezték. Utoljára Szlubász mester suhintotta meg Szegeden. Borotvánál élesebb volt ez a pallos és mogorva, iszákos az utolsó hóhér.

*

Az öreg „Fekete sas“ vendéglő volt a legdivatosabb kocsmá. Német ujságokból ottan betűzték a nagyvilági híreket. Billiárd is volt benne. Kupecsek, hajósok értettek ehhez a mesterséghez is. Remek kékszinű frakkban szolgált ki a pincér vagyis inkább az akkori nevezés szerint „markőr“. Micsoda széles sárgarézgombok terpeszkedtek a frakkján. A „halbstiflijén“ ugyan sarkantyut nem viselt, mind a mellett, némely kupecsek sze-

rint, a nélkül is hetyke volt. Elnézték neki; mert nyilván tudták, hogy nemesi családból származik és egyébként ügyesen szolgált a vendégeknek.

Nevezetes utca volt a Feketesas-utca is. Farkas kirurgus ur officinája ugyanitt volt. — Officina! Officina! . . . Ma azt is lenézileg borbélyműhelynek nevezik a módosok. De akkor a hajfodorintás, habverés volt az officinában mellékesebb, a nyavalyás ember gyógyulását kereste itt. Köpölylyel, foghúzóval és más ily szerszámmal segítették a nyavalyáját. „Bél-orvos“ csak egy volt, Sobay városi fizikus ur.

Farkas kirurgus officinájában a gazdag bácskai Milos szolgált, mint borbélylegény. Mert ilyen inasi, majd legényesztendők után adtak csak, a négy esztendei diákoskolát is számítva, kirurgusi diplomát a pesti professzorok. Ez a fiatal borbélylegény és a hetyke markőr a szomszédság révén cimboráskodtak. Gyakran mulatoztak együtt. Nótázott, kocsμάzott a markőr. Mindenfajta heje-hujában csélcsap mester volt. A szelid borbélylegény mind a mellett szivelte; pedig ő nem aprózta olyan veszekedettül a kocsmákban, a kockajátékban a tallért . . . Sőt a szemfüles borbélyinas, a hirtelen serdült kamasz utána lesett, hogy a takarékos szerb borbélylegény a szüleitől küldött aranyakat a gála frakkja gallérjába varrogatta be . . . Ez az inas is ös-

merte a markőrt. Tudta, a korhely, játékos legénynek mindig fogytán a pénze... Gondolkozott a fiu. Hátha megszerezhetnék a szerbtől az aranyokat? . . . Összesugott a markőrrel és az aranyokért vesztésére esküdtek a bácskai borbélylegénynek.

Az egyik este mulatságra csalták Milóst. Ünneplőbe öltözött.

— Gyerünk a Brukner-kertbe!

— Hát, gyerünk!

Hires mulatóhely volt a Brukner-kert. A bánomkerti szőlők, gyümölcsösök mellett feküdt, ugyanott, a hol a gazdag polgároknak különös filagóriái ékeskedtek... Éjszaka csöndes tájék ez. A vizi malmok felől hangzott néha dana, vagy mikor a korhelyek mulatoztak a Brukner-kertben.

Palló vezetett odáig. Előre a bácskai legényt engedték, mögötte a markőr lépdelt, leghátul a borbélyinas. Felhők között bujkált a holdvilág. A markőr forgatta, próbálgatta a fokosát a levegőben, miként fordul inkább kezére az ütés . . . A borbélylegénynek is szemébe tűnt ez.

— Pajti! hé! mit csinálsz?

A markőr kissé fátyolos hangon felelte:

— Csak tréfálok komám! A fokosomat próbálgatom, miként esik jobban a kezemre.

De midőn néptelen helyre értek, fejbe ütötték a borbélylegényt. Fokossal verték

agyon. Azután a tiszaparti füzesbe hurcolták. Holttestét a kubikgödörbe dobták, de az aranyakat nem felejtették a frakkjában . . . A holdvilág felhők közt bujkált akkor.

*

Másnap Farkas kirurgus hiába várta a legényét. Pedig ennyi ideig sosem bódorgott oda . . . Partonjáró hajósok a füzesben találták meg a holttestét. A gyanu mindjárt az inasra és a markőrre háramlott. Velök együtt látták az utolsó este. Az inkvizíció alatt mind az inas, mind a markőr töredelmesen vallottak. A véres aranyokat is kézhez adták. A borbélyinas még nem volt 20 éves, tehát életének kegyelmeztek. Nehéz börtönre ítélték, de halált mondtak a markőr fejére. A markőr csupán arra hivatkozott, hogy ő nemes ember, s így az országos törvények rendelkezése szerint palloshalál illeti meg. A törvénybíró szenátorok csakugyan fejvesztésre ítélték.

Pallos általi kivégzés emberemlékezete óta nem fordult elő Szegeden. Valamikor az 1800-as esztendők elején fejezett le a mester egy bűnös polgári nőt . . . Mogorva, iszákos, kocsmás ember volt Szlubász mester, de még inkább komorkodott, midőn parancsolták a birák, kászolódjék, készülődjék az „ítélethez“ . . . Köszörmülje a finom börtökban őrizgetett pallo-

sát . . . Szomorkodott a hóhér; mert a halálra ítélt hetyke markőr neki is kocsmázó, játékos cimborája volt.

A tenger nép három napig a siralomházat járta. A halálra ítélt három napot ült a siralomházban. A csinos, szép markőr, mint valami lakodalmas urfi, oly szépen öltözött ki.

Szlubász mester maga is a siralomházhoz lopódzott. Csak az ablakrostélyon lesekedett be a tolongó nép közül, a markőr mégis ráösmert és mindjárt szólította az őrt.

— Hivja be az én Szlubász barátomat, hadd bucsuzzam tőle is . . .

Szlubász mester engedelmeskedett. Még az elítélt vigasztalta az erős, vad hóhért.

— Sohse busulj! Érdemes vagyok az ítéletre, az én ártatlan barátoméért.

*

Virradt a kivégzés napja. A vérpadot a hóhér lakása előtt, kint a régi akasztófánál állították föl.*

A nép már hajnaltól zsivalygott a piacon.

A menetet Kotolyár, az öreg pusztai kapitány nyitotta meg lovas pandurokkal. Utánuk a nemes Thurszky-regimentből félszázad gyalogos katona masírozott. A katonák után a halálra ítélt kocsija görgött. Háttal ült a menet irányának,

* Manapság baromvásártér.

az alsóvárosi barát vele szembe. Mert érdekes: az ily szomorú kötelességre mindig barátot rendeltek ki . . . A koci mellett városi gyaloghajduk lépkedtek. Szuronyos puskák voltak a fegyverők, a sallangos paripáktól húzott diszhintóban az ítélet végrehajtó szenátor következett. Ezután ismét félszázad gyalogos katona haladt zárkózott sorokban és környöskörül a kíváncsi, zsivalygó néptömeg.

A budai uton* haladtak. A hét pacesirta vendéglőnél a markórt barátai szíverősítővel, tokaji asszuval kínálták. Midőn a rókusi templomhoz értek, a toronyban váratlanul csendült a lélekharang. E sivító, vékonyka hang a bátor szívet is metszi . . . A markőr halotthaloványan kérdezte az öreg barátot:

— Ugy-e, tisztelendő atyám, most valami haldoklónak harangoznak?

— Igenis, fiam! . . . Neked harangoznak. Térj Istenedhez! Imádkozzál!

A rókusi kapun kívül már a pusztaság párás felhője uszik. Már ide a hóhér lakása is látszik. Ezen láncos sorompó alatt fordult és előre tekintett az elítélt is. Borzadva rántotta vissza fejét. A vérpad körül sok ezernyi kíváncsi nép tolongott.

Szlubász mester vörös ruháját öltötte fel . . . Midőn a vérpadhoz értek, négy-

* Jelenleg Kossuth Lajos sugárut.

szöveget formált a katonaság. Szuronyos, gyaloghajduk örködtek a vérpad körül . . . A szenátor a diszhintóból állva olvasta föl az ítéletet, melyet már azelőtt a piacon is tudtul adtak. Ezután a pálcácskát ketté törve dobta a halálraitélt lába elé és szólt:

— Hóhér! Végezd a kötelességed!

Hóhérlegények vezették föl a halálraitélt a vérpadra. Szlubász mester jobb kezét vállára tette. Bocsánatot kért barátjától.

— Mögbocsáss barátom! Nem én öllek mög, hanem a törvény . . .

Miután még a markőr divatos, fürtös haját lenyirták, a tőkéhez kötötték, a Szlubász mester kezében villant a pallos és a hóhérlegény hajánál fogva mutatta a népnek a véres fejet . . . Szlubász mester vörös köpenyét dobta a vonagló törzsre . . . A barát imádkozott . . . A fejét a fűrészporos kosárba dobták . . .

Szlubász mester halála után gazdátlanul maradt a pallos. Utána már csak pribékek következtek, a kik pecéresen, kötéssel szorították ki a hurokra került betyárból a komisz, fekete lelket.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Verbunkos Agárdi

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Verbunkos Agárdi.

Agárdi strázsamester mintaképe volt minden magyar verbunkos huszárnak. Vastag, hosszú bajuszát kunkorgósan sodorgatva viselte. Buzásalma piros arcára kék selymes ereket huzgált a vig élet, jó élet. Imitt-amott ugyan a ragya is végig tarkázta a derült magyar arcát, de akkortájt a ragyaverte arc nem volt ritkaság. Birkahimlővel nem oltogatták be a kevély embert. Mindamellett délceg magyar huszár volt Agárdi. Válla széles és még nem köpcösödött, a dereka is torontáli kisasszonyok módjára karcsu. Takaros esizmájában szinte táncolva lépegetett az utcán . . . A mely utcán Agárdi strázsamester ur végigsétált, midőn pengett a tarajos sarkantyuja, egymásután nyilott ki a sok zsalugáter. Fehér női arcok leselkedtek elő az illatos mályvavirágok közül.

Dolmányán öt sor pityke jelezte a rangot. Strázsamester urnak megfelelő nyalka volt a verbunkos csapatja is. A válogatott tizenkét szál legény felerészben a Nikolausz-huszárok közül került ki. A másik hat legényt a furfangos bakák közül válogatták ki. Dali, szép magyar valamennyije. Bűvös magyar-táncra termett, danás, mulató vigkedvű legények. A huszár a méltóságos tréfáknak a mestere. A fürge baka az eleven, csalafintás, huncut ötletekben az első . . . Szegeden és környékén évek hosszu során át járták a vásárokat, a bucsukat. Minden fortélyt, kedveskedést, bódítgatást használva: csábítgatták a legényeket a gyöngyharmatos, patyolatfinom katonaleltre.

Már a ruházatuk oly föltűnő volt, babonázta a hiu emberi szemet. Kakastollu forgós csákóját jobb szemére vágta a verbunkos huszár. Szarufára zsinórozott, háromszor pitykés dolmányát, mintha csak ráöntötték volna! A nadrágját száz rőf sujtással hányta ki az ahhoz értő szabó. Olyannyira szűk, feszes volt ez a nadrág, hogy a huszárt rendesen két másik pajtásarázta bele. Tallérnagy tarajos sarkantyuja kaszapengéből készült, talán azért is vágta ketté sok szép menyecskének, piros arcu leánynak a szivét. Még ehhez tarso lyos kard is járult, melyet tánc közben oly fortélyosan forgatott a verbunkos, a tar-

solyon a Franciscus Primus büszke jelbetüje mindig látszott.

A baka-verbunkósok másként voltak helybenhagyva. Magassarku, rojtos bakkanes feszült a lábukon. Nyáron, a kitli helyett, gombos, hónál fehérebb pikétdolmányban forgolódtak. Ezen vig fiuknak is tarsolyos huszárkard verte volt az oldalát. Ritka fiatal sziv állhatott annak a bűbájnak ellent, midőn a huszárcimborákkal fogódzkodva rakták a tüzes, gyönyörű toborzótáncot. Agárdi strázsamester ur pedig mézes szóval, vidám tréfával biztatá a legényeket, — egy parolá nem a világ, — álljanak be a táncba.

*

Agárdi strázsamester verbuválta be a szegedi Szukaport Gyurkát, a Máriássy-ezred későbbi jeles, ölestermetű ezreddebosát is.

Szukaport Gyurka a szegedi tanyák között nőtt föl. Vadon, mint az erős jegenyefa. A Szukaport nevet apjáról, az öreg pusztai csősztól örökölte. Ugyanis az öreg csősz szenvedélyes vadász volt és valamiképpen vadászkutyát sikerített. Ezt a kutyát biztatta „szuk aport“ szóval, a mint azt az uraktól hallotta. Végül rajta száradt az öreg József gazdán a „Szukaport“ név. A magyar találékony a csuf-

nevek osztogatásában. A Gyurka gyerek is örökölte atyja után a Szukaport nevet.

Az öreg Szukaport Gyurka fiát a városba hozta világlátni. Éppen országos vásár volt . . . Az Agárdi verbunkos csapatja szilajon járta a toborzót a duttyánok* közelében. Rikoltott a klarinét. Kurjogott a verbunkos. Marokkal szórták az ezüstpénzt. De ha valamelyik élelmes paraszt klaparítani akart a földre dobált huszasokból, nosza a verbunkos tánc közben a körmére taposott. A paraszt fújhatta azután a körmét. A verbunkosok pedig továbbra is megvetőleg rugdosták az ezüst pénzt. Mutatták: micsoda nagy ur a huszár. Mindamellett a megvetéssel dobált, rugdalt ezüst huszasokat gondosan szedgették föl a paraszti gunyába öltözött más verbunkosok. Agárdi strázsamesternek volt ahhoz esze . . .

A Szukaport-fiu is ott bámulta a verbunkot, a míg Agárdinak szemébe nem ötlött. Az együgyü pusztai fiuval nem sokáig kellett mesterkednie, köszönettel fogadta a strázsamester ur nyújtott kulacsát, a huszár ur kezébe parolát is szívesen csapott, még azt sem bánta, hogy csákkót nyomtak a fejébe; annyira, hogy mire a vén Szukaport térült-fordult, már a Gyurka nevét a listába irták, onnét ugyan nem törölte ki semmiféle csősz hatalom.

* Lacikonyha.

Szukaport Gyurka a Máriássy-gyalogezredhez került. A magyar szabadságharcban is hűségesen küzdött a nemzeti ügy mellett . . . Gyurka az ezrednél szakállt is növelt, feleséget is szerzett. A szabadságharc után Váradon állomásozott az ezred. Szukaport Gyurka a vásárookra járó szappanos asszonyoktól üzengetett az atyjának. Midőn pedig 1854-ben, a muszkatörök hadjáratkor, az osztrák sereg Oláhországba szállott, a Szukaport Gyurka ezrede Szegeden masírozott végig. Az öles-termetű, lengő nagy szakállas Szukaport Gyurka, az ezred-dobos, ezüstbunkós fejű nagy bottal lépegetett az ezred legelején. Apja, az öreg csősz a piacon várta jövetelét, mert Gyurka a szappanos asszonyoktól izent jóelőre apjának. Midőn a vén Szukaport, évtizedek multán, látta a nagyszakállas, számos metáliás sarzsi fiát, sirva fakadt és noha büszkélkedett szívében, mégis hívta a fiát:

— Gyere haza fiam! Már öreg vagyok! Rád hagyom a hivatalt.

Azonban Szukaport Gyurka nem hallgatott atyja szavára, e szóval bucsuzott atyjától:

— Nem mék én apám! Mert itt ur vagyok! És bárha az egész szőlőhegyet rámmíratják kendtek, akkor sem leszek csősz.

Agárdi strázsamester ur julius hó végén rendszerint a gimnázium tájékán handarikázott a legényeivel. Mit neki a paraszt?... Diák kell neki! Hisz valaha maga is kerülgette a debreceni kollégium tájékát... A diáknál csak egy a szebb: a huszár, hanem a huszár jóval szebb. A diák urfiaknak az arcukról olvasta a vizsgálat eredményét. Csalogatólag pengette a sarkantyuját és midőn valamely horgasztott fejű, széles vállu diák ütődött a szemébe, nagyot kurjantott:

— Félre paraszt az utból! Most urat verbuválunk! Álljon be a diák ur hadnagynak!

Agárdi strázsamester ur a vitéz Nikolausz-ezred tisztikarának nagy részét csakugyan a diákok közül verbuválta.

*

Egy alkalomkor az eső a kocsmába szoritotta Agárdit. A Kalvária-uton, a régi Korda-házzal szemközt feküdt ez a polgári kocsmá. Az egyik fiatal palánki káplán a temetésről habuokolt hazafelé. A csuronvizes káplán az eső előtt szinte a kocsmába huzódott be. Bor mellett szóbeszédbe elegyedett Agárdival. Agárdi strázsamesternek mézes volt minden szava . . . Vétek, hogy a tisztelendő ur fiatalsága virágait így hervasztja el . . . Az ily tanult, daliás, szép ember huszá-

roknál még nagy rangra vihetné . . .

Agárdi addig-addig babonázta a káplán szívét, menten katonának csapott föl, még a miseinget, még a reverendát is mástól küldte be a prépost urhoz.

Alig néhány év múlva az egykori káplán, mint a verbunkosok délceg, arany-sujtásos tisztje tért vissza Szegedre. A szomoru pap gyönyörű huszárhadnagygyá emelkedett a vitéz Nikolausz-huszárezredben.

*

Agárdi strázsamester ur jóval tul volt a hatvanadik esztendőjén, midőn az ezrednél, a szép Miklós-huszároknál ujból jelentkezett. És jellemző az öreg verbunkosra, midőn Szegedről végleg távozott, vénsége dacára is oly nagy volt a becsülete: két fiatal, szép polgári lányasszony szökött utána.

Azonban az ezrednél nem vehették hasznát. Kövér legény volt már. Másrészt meg annyira szokásává vált a verbunkos, táncolás, lépés, még az ezredes ur előtt is táncra illegette a lábát . . . Szóval a minden verbunkosok mestere megérett a nyugalomra. Agárdi nyugalomba vonult. Váradon telepedett meg. Házát, szőlőhegyet vásárolt. A tüzes hegyi bor okozta vesztét. Vig poharazás közben ütötte meg a guta verbunkos Agárdi őrmestert.

Fabók-Repczéék a vizimalomban

Országos Széchényi Könyvtár

Fabók-Repczéék a vizimalomban.

Százados lisztportól fehéredett a Fabók-Repczéék családfája. Öreg vizimalomnak az oszlopos gerendája volt ez a családfa. Kemény, szikkadt faoszlop. A mestergerendát támasztotta. A Fabók-család tagjai becsületes molnármetszéssel metszették bele a nevöket, a jóhangzásu Fabók nevet. A Repcze-nevezet csufságból száradt rajtuk.

Az alföldi nagy Tiszamentén virágzottak Fabók vizi-molnárek. A vénséges, mohosfāju vizimalmuk a kanizsai Tiszarészen volt levasmacskázva. Harmatgyöngye lisztet őrölt ez a malom. Node, meg is vették érte a vámot. Meg ám . . . Hiszen a Fabókok öregapjáról maradt fent, ugyanazon tapasztalt vizimolnárról, ki a bús parasztoktól a Repcze nevet érdemelte ki . . . Valamelyik ravasz paraszt hallgatódzott, midőn Fabók uram kérdezte öreglegényét, a vámlésit.

— No! Kivötted a vámot?

— Ki! . . .

— Láttá a paraszt?

— Nem.

— No, akkor vödd ki még egyszer; mert az a huncut paraszt nem hisz a maga szömének sem . . .

Azonban való igaz az is, hogy Fabók mester némely vámolási esetek miatt nem egyszer bajoskodott a kanizsai nemes előljárósággal is . . . Ugy értsük galambjaim: a botnak a hosszabb végét rendesen Fabók uramék húzták ki a — deresen . . . Az időtájt még ez a jajdefájpád is módiban volt . . . És a szomoru parasztok köpőcének sóhajtották azt a telhetetlen füles fatedényt, melylyel Fabók-Repcze uramék a lisztet vámolták.

Az a zsindelytetős öreg vizimalom valószínűs kis birodalom volt. Egész külön vízi világ a vizimalmok összesége; mert csak a felsővárosi Tiszarészen félszáz vizimalom lapacsolta az örvényes vizet. A Fabók-Repczéék malmai nem utolsók voltak azok között a malmok között. Ugyanis híres Fabókék a kanizsai előljárósággal esett számos huzavona után Szegedre, a szegedi vizekre telepedtek át. Nem egyszer örvendezettették meg itt is a bús parasztot. Mert minekutána a tapasztalt vámlesi a paraszt acélos buzáját finom tiszavizzel öntözgette a nagyteknőben, noha kézalatt még külön vámot is szed-

tek, annyit szaporított a szakszerűleg öntözött buza, a részliszt nem is tért a paraszt zsákjába . . . Örült a paraszt.

Nem csoda hahát Fabók-Repcze molnárék vizimalmában negyven köbölnyi rózsás tiszta buzát még szűk időben is keresett a legény. A gazdának meg három annyinál is több jutott. De kevészebben is lépkedtek akkor a vizimolnárok. Sűrű ezüstgomb ragyogott a molnár mellényén.

Valóságos kis birodalom volt ez a vizen libegő, duruzsulós, altató szavu malom, melynek lapacsolós nagy kerekén csobogva tört meg az örvényes folyóviz ereje; mert a hatalmas folyó is szolgálatába szegődött Fabók molnáréknak. A lapátolós nagy kerék és az éhes garat bűgő kövei édes testvérek voltak a folyó vizével, de a lisztes molnár, a szürke molnár meg mindnyájoknak urok volt. Fabók-Repczéék a potrohos hajóházban, a garat mellett, a tárhajón, mely a folyó vizével ölelkező nagy kereket tartotta, vezér módjára rendelkeztek.

Ennek a libegő vizibirodalomnak még külön molnárnnyelve is volt. Fabókék szerint a nagy kerék a hozzátartozó szerkezettel a készség volt. Tiltórudak őrizték, nehogy a vízben alattomosan bukdácsoló holttest verődjék a malomhoz.

A domentátum deszka hátán pedig vastag tölgyepallókon pirosarcu kofák rostálták a gyönyörű bácskai buzát, annak a

lisztjéből sült azután a foszlós kalácsbélű szegedi cipó. Némelyik pozsgásarcu kenyérsütő kofának, hahogy lisztes volt a pruszkija, nem emberszólás, biztosra vehető, a félrecsapott kalapu, betyáros lisztlopó-legény ölelgette meg . . . De a molárnak csupán a kalapja volt belváros, a borjuszáju inget nem tűrte a mesterség. Gombolósujju inget viseltek. Hejh, mert veszedelmes sebesen forog a kiskorong, ne adj Isten, hogy a borjuszáju ingbe kapják . . .

Midőn azonban tél köszöntött bé, vastag jégkérget öltött magára a hűtlen folyó, a malomkövek sem daráltak, sem búgtak tovább. Biztos révbe, töltés oldalába vontatták, kötözték az öreg, éjnek idején pislamécstől világító ablaku vizimalmokat. Mert, ha fékét veszíté, erőszakos testvér a hűtlen, alattomos Tisza folyó. Ugyanis a tél elől legmélyebb medrébe huzódik a folyó, de midőn a tavaszi meleg napsugár keresztül villant az ég boltozatján, a száraz bokor aljában illatos kis szirmát csókra tárta az édes ibolya és hirtelen nagy roppanás közt szerte szakadt a folyó hátáról a jég, Fabók-Repczéék életük végórájáig sem fedték el ezt a langymeleg virradatot. Félőlnél magasabbat áradt a viz. Az összetorlódott éles jégtáblákat halálos ellenséggént zuditotta a téli álmát szendergő, csöndes gátoldalba kötött vizimalomra. Recsegett-ropogott a házhajók bordája. A torlódó,

egymás fagyos testét morzsoló szörnyü jég-táblák tördelték, partra tolták a roncsolt vizimalmokat. A malomkövek nagyot locs-
csanva potyogtak a haragos vízbe.

A vizimolnárok, mint például a Szelesek, az Ökrös Ferkó, tehetetlenül, halotti sápad-
tan lesték a partról ezt a rombolást... És Fabók-Repczéék későbbed is, midőn már nyár volt, midőn már a roncsolt malmokat újra építették és a szolgál-
ságra szorított folyó vizét ismét méla-
búsan lapacsolta a nagy kerék, borzongva emlékeztek a szörnyü jégindulásról... Az öreg ember nyelve már ilyen... Öregebbik Fabók-Repcze Tamás mester a vizimalom nyitott ajtajából hulló csillagot látott, mé-
lázva mondotta:

— Hej! legények! Ezernyolcszáznegyven-
kettőben, mikor a jég megindult... Pör-
cögött a malom...

Fabók-Repcze negyven darab aranya

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Fabók-Repcze negyven darab aranya.

Elöregedett Fabók-Repcze, a szegedi molnár Fabók-ágnak az alapítója, ki a családot, vizimalmait Kanizsáról Szegedre telepítette. Öregember élete olyan, mint a fahegyben rezgő napsugár. Minden percben várható lehunyása. Nyári melegben is suba után kívánczik.

Öreg Fabók-Repcze uram előtt is közömbössé vált a vagyonát gyarapító vizimalomköveknek bűgő darálása. A liszteszsákok emelgetéséhez sem volt már ereje. Még a vámolás iránt sem érdeklődött többé. Családját helyben hagyta. A felsőrészi Tisza vizen több malma volt kikötve. Hasznos és híres malmok . . . Ugyancsak a felsőrész egyik gazdásabb utcájában zsalugáteres fordított háza volt. Még a felső tanyán is volt tanyája. Afféle jegenyefás pusztai tanya. Buzatermő földek környékezték. Szőlőcske és virágos rétek. A rét, a sömlyék pázsitján kövér falatokat haraphatott az

éhjóság. Az ilyen gazdaságban még a legöregebb ember is talál tenni-venni valót. Gyümölcsfát metszeget. Hernyóz. Nógatja a munkásokat. Tarlóra terelgeti a libát...

Öreg Fabók-Repcze uram is minekutána a városban cselédjeit, vagyonkáját rendben hagyta, a felső tanyára huzódott ki, hogy öreg napjait távol a világtól, nyugalomban élje le a szabad természet csöndes ölében.

Azonban öreg Fabók-Repcze uram egyik gyönyörüségéről nem mondott le. Gyönyörüsége legfőbb tárgyát a tanyára is magával vitte. Ó, nem valami imádságos könyvet, noha azt is dugtak a mestergerendához... Az öreg gazda negyven darab kitűnő veretű, valóságos nagy Napoleon császár-féle aranyat rejtegetett.

Az öreg vizimolnár főbüszkeségét és gyönyörüségét ezek a csengős-pengős francia aranyak képezték. Ezekről még akkor sem vált meg, midőn a tanyájára vonult. Pedig akkortájt a pusztaságon erős járása volt a lopóknak, minden rendű kocsin- és lovonjáró betyároknak, kik között mihamar regék támadtak az öreg Fabók-Repcze molnár francia aranyai felől... Mert akkor leginkább a sűrű rézgaras járta. És mivelhogy ritkább volt az arany, annál inkább növekedett a varázsa. Ime, lám, az öreg Fabók-Repcze lelkét is egészen megbabonázta... Talán érthető is?... Vére

arán szerezte azokat a szép Napoleon-aranyakat. Noha a bicegős, hajlott hátú, sánta öregemberből senki sem nézte volna ki azt a nagy jeleskedést, hogy Franciaországban is hadakozott ő kegyelme. De nem ám imigy-amugy pocsolyakerülő sorban, hanem mint huszár, vitézlő Simonyi ezredes urnak a nyalka, kedves huszárja. Ekkor találta nagy Napoleon császár saséros fő-tisztjének tarsolyában ezt a negyven darab kövér francia aranyat... Azonban a saséros főtiszt urat — nagyon természetesen — a nyergéből vágta le Fabók huszár. Így lett az övé a negyven darab arany... Háborus időben már ilyen a szokás. Nincsen is azon mit szörnyüködni. Egyszer arany, másszor golyó a katona része... Fabók huszárnak a golyóbishoz is volt szerencséje. A francia gránátosok félemletes négyszögét rajta-rajtázták meg. A bolondos golyó ekkor tévedt a lábába. Való igaz, hogy széles, sulyos Mária Teréziás kardjával két-három medvebőrsüveges gránátost tarkón is vágott Fabók-Repeze, mert akkor még másként birta a karját. Aztán... a kórházban ébredt föl. Nem is ült többé bogárfekete lova hátára. Még szerencse, hogy a lábát nem vágták le. Mindamellettt örökös sánta maradt; azért is bocsátották haza. Ámde a kenyértarisznyájában a negyven darab francia aranyat is hozta. Két vizimalomért sem cserélte volna

el, pedig a valamire való vizimalomnak testvérek között is volt háromezzer pengő forint az ára.

Fabók-Repcze molnár kuporgatta, őrizgette a negyven darab francia aranyat. Valóságos rabjává szegődött ennek a negyven darab aranypénznek. A rejtekhelyről időnként szedegette elő. Ilyenkor magára is zárta az ajtót. Azután a sarokban levő tulipántos ládára rakosgatta ki az aranyakat. Darabonkint emelgette, méregette, nézegette tenyerében az aranypénzt. Nincsen-e rajta karcolás?... Ismételten rálehelte. Azután selyemkendővel törülgette az aranyról a leheletet. Majd a pöngést hallgatta . . . És mennyi édes érzést érzett e közben az öreg Fabók-Repcze.

Már a tanyai nép is regéket költött a francia aranyakról. Az öreg Repcze uramra kész veszedelem támadt e hír futamodásból. Lopók, betyárok törtek tanyájára. Kegyelenül kínozták az öreget. Vérbe borultan feküdt a szoba földjén. Még ekkor sem kimélték. Az egyik betyár mellé térdelt. Az öreg gazda félbajuszát visszafelé huzva tépdelte ki. Kapcabetyár vetemedhet ennyire és szólt:

— Kutyahitű lisztlopó! Add elő az aranyakat! . . .

Fabók-Repcze inkább nyelvét harapta volna ketté, mégsem vallott. A kapcabetyárok mindent szertehánytak a tanyaház-

ban, még sem találták a kincseket. Azértlen még egy utolsót ütöttek, még egy utolsót rugtak az eszméletnélküli öregben. Talán már meg is halt?... Gondolták. Szörnyű istenkáromlások között távoztak.

Fabók-Repcze szívós teste föleszmélt. Négykézláb vonszolta ki véres testét a pítvarba. Új erő gyűlt a szívébe, hisz aranyai bizton maradtak. A pítvar sarkában érintetlenül állott a korpászsák. Már pedig az aranyakat a korpa közzé rejtette a leleményes Fabók . . .

Fabók-Repcze, a midőn ismét lábra állott, a negyven darab aranyak varázsát még inkább szárnyára szedte a hir és a lopók ismét az öreg Fabók-Repcze tanyájára törtek. Újból gyötörték.

— Vén lisztlopó! Valdd bé, hová dugtad az aranyakat?... Mögégetünk!

Szavokat is tartották. Az ágyszalmát gyujtották meg az öregben. Lángok perzseltek szikár testét, de a szívós öreg ekkor sem vallott, ekkor sem adta elő élete utolsó gyönyörüségét, a francia aranyakat. Hiába kutakodtak, hiába turtak szét mindent a betyárok, nem találták az aranyat. Ismét nagy istenkáromlás között huzódtak el.

Fabók-Repcze ekkor meg fonál gombolyagokba rejtette az aranyakat. És az egerágta peremes kenyérsütő kosárba dobta a gombolyagokat. Az egyik betyár még félre is rugta a kosárt. A gombolyagok is

szétgördültek. De azért egyik sem gondolt arra, hogy Fabók-Repcze éppen a gombo-lyagokba rejtette az aranyait.

Azonban ezen második betyártámadást nem sokáig élte túl Fabók-Repcze. Még ugyan lábra kapott. Még ugyan szédelgett a tanyaházban és a tanya körül. Csetlett-botlott. Öreg ember élete már csak olyan, mint a fahegyben rezgő napsugár . . .

Enyhe, őszi délután volt. A jólakott libák sáporogva, gágogva igyekeztek a tarlóról a tanyaudvar felé. Fabók-Repcze súbába huzódva, vén karosszékekben üldögélt az ereszet alatt. Pipázgatott, de nem izlett a dohány. Kesernyésnek érezte a füstjét. Im' egyszer a pipát is leejté. Öreg feje hátra hanyatlott . . . Az öreg molnárlegényének (a vizimalomból együtt költöztek ki a tanyai nyugalomba) még azt sem mondhatta meg, hová rejtette a negyven darab francia aranyat . . . Mert mostan pediglen meghalt Fabók-Repcze; de bizonyosan okos helyre rejtette az aranyakat, máiglan sem kerültek elő.

Könyv- és Levéltár Pozsonyban

Országos Széchényi Könyvtár

Könyáék Pozsonyban.

Az országutszéli csárdások ösmerték jól e vasalt kocsik zörgését. Némelyik fogadóban a szép csárdásné is szívesen megszelve ezt a kocsizörgést, mely támadott, midőn szegedi Buruzs Mihály, Tóth-Csuszó Mihály, Szögi Pétör, Bak Gyura közeledtek a csárda felé . . . Csárda, az állás volt az ő tanyájok. A csárdások becsülték is a híres szegedi fuvarosokat. Néhanapján hónapokig fuvaroztak oda, aláfelé Bukarestig, felfelé nagy Bécs városán tul is.

Másvidéki ember bámulta ezen nehéz, vasas kocsikat. Hat, nyolc szivós, nagy-körmű, fuvaros lovat fogtak láncos lógóra az ilyen vasas kocsiba, melynek már az időtájt vasból kovácsolták a tengelyét ama híres Kaszab kovácsék. Negyven-ötven mázsa teher nem is kottyant sem a kocsinak, sem a lónak. Nem csoda, ha tehát kevélykedtek ezen súlyos borjubőrcsizmás szegedi fuvarosok. Ánnnyira kevélykedtek

Buruzs Mihályék, hogy még a saját fuvarozó paraszti rendbe tartozó vérfaj Kónyákat is mókára tartották.

— Tehenesek! . . .

Mert noha a Kónyák is nagy fuvarosok voltak; ámde Kónyáék ökrös fogatokon fuvaroztak. Mert már az úgy van, egyik gazdának bizodalmasabb jószág az ökör, mint a ló. Viszont a másik gazda, a ki a szilaj csödört nyereg alá töri, a kezes Bimbó tehént sem köti szívesen jászolhoz, oly irtóztatós előtte a jószágnak a szarva. Kónyáék az ökröt elébe helyezték a ló-fuvarnak; nem hiában, hogy magok is lassu észjárásu, nehéz léptü magyarok voltak. Ők hat-hat ökröt ragasztottak járomba a vasas szekér elé. Csak a csufolkodó böcsmérelhetette ezeket a tagba szakadt, edzett jószágokat teheneknek. Cimerez szarvu ökör volt ez mindnyája. Még talán a dorozsmai szélmalmot is kimozdították volna helyéből? . . . Bárha lassabban haladtak is Kónya uramék, mint nyalka Buruzs a nagykörmű lovon, soha nem fordult elő, hogy a Kónyák a rendelt helyre ne érkeztek volna meg.

Sőt a Kónyák észjárásához leginkább illet az ökörfogat. Buruzsék beszéltek róluk . . . Szénaboglyázáskor miként jártak el a Kónyák. A virágszagu boglyatetőről csuszott lefelé az egyik Kónya.

— Ih! Bátya! Még le talál esni kend.

És hogy le ne essék a bátya, a másik Kónya, a ki hosszunyelű vasvillán adogatta fel az illatos szénát, bátyja elé taszította a vasvillát . . . A boglyarakó Kónya éppen a nevezhetetlen helyén esett a villába. És a tudós kenőasszonyok alig tarthatták vissza a földi siralomvölgyben.

A Kónyák ilyenfajta emberek voltak. Okosan választották magukhoz a cimeres szarvu szép ökört, ezt a csendes, lassu léptű, igahuzó jószágot . . . Node azért Kónyáék sem maradtak adósok Buruzséknek.

— Ih! Madzag a ti lószerszámotok . . .

E szóra meg Buruzsék berzenkedtek föl. Nem is ok nélkül. Története volt ennek is. Azon időből származik a történet, midőn tetszett az Urnak szegedi szenátor nemes, nemzetes, vitézlő és tekintetes verbói Szluha Ferenc urat az árnyékvilágba szólítani és ravatalon feküdt a szenátor ur. Ilyenkor az a szokás Szeged városában, a városház tornyából hirdetik az öreg haranggal, micsoda gyász sujtotta a belső hatóságot. Szenátor uraknak, főbíróknak, polgármesternek illetékes ez a harangszó, mely verbói Szluha ur halála napján is zugott. És az érce kopott-e meg a harangnak, a harangozó huzta-é erősebben, avagy pedig a gyász volt nagyobb, mélyebb, de történt, midőn cimeres ravatalán feküdt verbói Szluha Ferenc szená-

tor ur meghasadt a nagy harang
Tehát a repedt harangot budai harang-
öntőmesterhez kellett szállítani. Hires ha-
rangöntőmester lakott Budán. És Buruzs
Mihályék, de még az öregebbik Buruzs
Mihályék vetekedtek, nem a haszonért, ha-
nem a hirért, névért, melyikőjük fuva-
rozza Budára a harangot? Ötven mázsa
buzánál súlyosabban nyomta ez a harang.
Midőn is Knodek gazda, a szegedi leg-
első nagykoecsis Buruzsékra cáfolt. Cse-
lekedhetette is. Ő kelmének ötven-hatvan
darab nagykörmű lova fuvarozott szerte a
szép országban . . . Knodek kevélyen dü-
tötte ki a mellét.

— Hallgassatok már azzal a madzag-
szerszámmal. Nem szappany a harang. A
kecskeméti homok pozdorjává szakítaná a
hámotokat

Csakugyan Knodek ur szálította Bu-
dára a repedt nagy harangot. Hire ma-
radt annak, ámde Buruzs Mihályékon is
rajtok száradt, madzagból való a szerszá-
mok.

*

Hosszu hajok ragyogott az avas háj-
tól, vállokat verte. Zsiros kalap, ridegebb
időben göndörszőrű báránybőr sipak fe-
dezte kemény fejöket. Télen szürkankót is
huztak a borjubőr csizmába. Patkólt volt
a csizma. A subát sohsem feledték ott-

hon. Zordon időjáráskor az ólomgombos mellény fölé ködment is öltöttek, melynek széles, sima hátára selyemfonállal tűzdelt virágokat a szücsmester. A hévért sem felejtették otthon a kocsi farából. A boszorkányátkozta kátyuból csupán csak hévérrel emelték ki a kocsit . . . A vasas kocsi-láda ülésnek is megfelelt. A kocsi oldalon vaskarikába akasztva oldalgott a vasvilla. Nem utolsó fegyver.

Az ökrösök, mint Kónya gazdáék is, szolgafát is vittek magokkal. Ellenben a lovasgazdák rudvégre akasztott vasfazékban főzték a nem utolsó ízű paprikás tarhonyát. A kurtanyelű balta is a fuvaroskocsi felszerelése közé tartozott, miként az itató vödör, azután a madárlátta kenyérrel bélelt szőrtarisznya. Sőt olyannyira okosak voltak magukhoz a Kónyák, hogy még a kulacsok sem száradt ki soha. Hosszunyelű, kongóscsapóju restellővel nógatták a lomha ökröt, a pihenőtanyás csárdaállás felé. A saroglyából sze-degetett takarmányt jóízűen majszolták a buksifejű, kérődző jószágok. Némelykor harminchat ökörrel is fuvaroztak Pozsonyba. Jövetre meg bolti portékákkal málházták föl a vasas szekereket. Kónya Mihály volt a legöregebbik, a vezető a fuvarosok között. Mihály gazda már számos izben térült-fordult Szeged—Pozsony között. Egész had gazda és béres ballagott

az ökörszekér mellett. Ámde a midőn tanyára telepedtek a jó boráról, szép csaplárnéjáról híres csárdánál, tilinkó is került elő a suba aljából . . . Esténkint vigan bandáztak, nótáztak a szegediek. A merre mentek: terjedt az alföldi szép, magyar nóta . . . Nagy éjszakának idején, midőn, a vasvillát kézügyben tartva, aludtak a fuvarosok, az állás mellett húzódo országutról gyakran hallszott lódobogás, szitkozódó hangok; de melyekre hizelegve vinyogott a csárdás kutyája . . . Bizonyosan ösmerős futóbetyárok loholtak arra.

Még alig pirkadt a biborvirágos hajnal, Kónya Mihály már is talpra állította legényeit. Kászolódtak. Nem sokára hosszú kocsisor dőcögött a harmattól friss és jó virágszagu országuton . . . A fuvaros emberek ekként előzték meg a napfeljöttét. Inkább tikkasztó déli napsütésakor tartottak hosszabb pihenőt, csárda mellett, ákácfa lombja alatt. Ember, jószág szendergett . . .

*

Kónya Jánoska ragyavert arcu, hatalmas szál legény volt. Ő még először fuvarozott Pozsony felé, a melynek tornyait már messziről bámulta. De még a száját is tátotta, midőn a városban a német di-
vatu emeletes házakat látta. Öreg Kónya

Mihály legelől kongatott a restellővel. Olyan ostordurrogatást is ritka nap hallottak a pozsonyi németek. E közben kiáltószót hallott az öreg Mihály. Hátulról szólították. A tapasztalatlan nagy, ragyás süldő legény, a Kónya Janika szólította.

— Mihály bácsi!

— No, mi az?!

— Ez osztán a pöllöngér, nem a szegedi. Disznózom az ura lelkit.

Világlátott Kónya Mihály háborogva kiáltott a buga legényre:

— Ih! Ne nyerits, jobb volna, ha egy Miatyánkot mondanál . . .

Kónya Jánoska csufolódásképpen értette e szót. Haragosan kurjantott a vérbeli rokonának:

— Mondja kend, ha tudi kend! az ura lelkit kendnek.

Csak akkor lohadt és irult a legény, mikor öreg Kónya Mihály világosította az elméjét, hogy a mit Jánoska pöllöngérnek nézett, az voltaképpen láncos oszloppal kerített Szentháromság-szobor . . . Kónya Jánost éppen ez a láncos kerítés tévesztette meg, mivel Szegeden a városház előtti tér volt láncos oszloppal kerítve, hol is a pöllöngér-oszlop állott . . .

— Hők-csálé, Bimbó!

Szegedi nagyhangu fuvarosok kurjoga-

tásitól harsogott a pozsonyi szűk német utca. Midőn pedig továbbad értek: az egyik utcaajtóban strimflit kötött a német. Oly szaporán járt a német keze, hogy Kónya János nem állhatta szó nélkül, figyelmeztette Mihály bátyját is:

— Nézze már kend, hogy eszi a fene a németet apróra . . .

— Ih! Ez már csakugyan igaz! . . . Öreg Kónya Mihály is ekkor látott először strimflikötő németet. Borjuébör csizmájában kapeát viselt a magyar.

Midőn pedig a fuvart becsületesen kézhez adták, a pozsonyi nagy vendégfogadó udvarán pihentek a jószággal a Kónyák. Ámde a vendégfogadó szálájában muzsika zendült este; már a nótaszó a Kónyákat is a bálterembe csábitotta. Még az öreg Mihálynak is kedve szottyant a mulatásra.

Vén Kónya Mihály téli estéken, otthon sokat beszélte: micsodás is volt az a pozsonyi bál.

Talán még száz faggyugyertya is égett ott. Topánkás urfiak táncoltatták a dámát. Nem magyar módra táncoltak, hanem amugy svábosan kanyarítottak . . . Kónyáék is közibük ugrottak. Mindegyik kerített magának dámát. Ez volt aztán az igazi hoppszassza, az igazi kanyarikolós tánc, mikor a sima pádimentumon a su-

lyos, patkólt borjubőresizmás, fürtös haju Kónyák nagy jókedvűen dobogtak.

— Ih! János! Csapkodd a csizmád szárát!

Tapasztalt öreg Kónya Mihály biztatta az öcsését, mintha bizony Jánoskát nógatni kellett volna a táncra, a német táncra, a huncut táncra, a pozsonyi bálban.

OSZK

Nemzeti Színházi Könyvtár

Szücs András szücsremeke

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Szücs András szücsremeke.

Szücs András átesvén az inasesztendő-kön, a vándorlegénykedésbe is belefáradván, Babarczy Pál céhmester uram elé járukt és jelenté, az érdemes szegedi szücs-céhbe akar állani. Készen áll. Remekes munkával is bizonyyságot tesz az érdemes szücsmesterségből sajátított különféle tudományáról, mind a bőrök készítését, mind a szabást, mind a virágvarrást illetőleg.

Azonban Babarczy Pál céhmester ur kunkorgós bajuszu Szücs Andrásnak szücsi tudományát nem becsülte fölötte sokra; mert a szigoru céhmester ur Szücs Andrást még inaskodása, legénykedése idejéből ösmerte. Bölcsen tudta, hogy András legény inkább foglalkozott a heje-hujával, mintsem hogy a mesterségébe vágó dolgokat gyakorolta volna. Gazdag szüléi bőven gondoskodtak róla, inkább ezzel szerzett becsületet, mert egyébként a szücsi tudományokban léha volt.

Babarczy Pál céhmester ur csóváltatta a fejét. Különösképpen nem bizott ahhoz, hogy heje-hujás Szücs András a maga jóvoltából készít szücsremeket . . . Nem foltozó vargaság a szücsremek. Nagy feladatokkal jár ez. Mert készitendő egy kurta fehér ködmen dolmány nagyságában. Ez azonban még nem minden . . . A virágos, cifra, sárga suba próbálja csak ki igazán, ki hogy tud tüvel, selyemfonállal mesterskedni; node a kostök-cifrázás sem kontráké alá való . . . Sallangot metszeni, rózsás tányért varrni a kostökön, mind oly feladat, Babarczy Pál céhmester ur vélekedése szerint, kevés ahhoz heje-hujás Szücs Andrisnak a vágott dohányja.

Mindamellett táblát indított az érdekes szücs-céh előljáróihoz, gyülnének össze . . . Babarczy Pál céhmester urnak a Rókuson, Fehérló-utcában volt a nád-födeles fordított háza, kívül és belől hófehér, miként a hamvas irha. Szücs András remekes céhbe állásának ügyében ezen háznál vasárnapon cselekedték az első eljárást.

A szücs-céh érdemes előljárósága a vendégszobában foglalt helyet. A tükör háta mögül gyönyörűséges szemü szép pávatollak tekintettek a mesterekre. Az öreg diófaasztal legfején Babarczy Pál céhmester ur ült. Jobbkeze felől a nemes város embere, céhbiztos szenátor ur terpeszke-

dett, balról az alcéhmester ur. Virágosan festett fakanapén peckeskedtek. Ők a tükör alatt ültek, a többi mesterek szineshátu magyar székről mutatták a méltóságot, mint például az atyamester, két bejárómester, két dékán uraimék és a céh többi érdemes belső emberei. A hosszúra huzott asztal legvégén gubbaszkodott a remekes is.

Nyikorgó csizmás mesterlegények tizenhat darab magyar báránybőrt hoztak a szobába. A bőr még nyers, kikészítetlen volt. A remekes első föladatát a kikészítés képezte. Kusza ködmén céljára fehérhátu bőr, a cifra suba szükségére sárgahátu bőr volt szükséges. A remekes ezt a munkát a céh által rendelt remek-biztosnál, az egyik céhbeli mesternél készítette ki. Ezen alkalomból a mesterek öreg Tóth János mestert rendelték ki remekbiztosnak. És nehogy csere-bere történjék a bőrrökkel, a szücs-céh pecsétjével legott meg is pecsételték mind a tizenhat darabot. A vasalt céhládából, az öreg privilégiumos irások mellől került elő a céhpecsét, miközben a bőroket bilyogozta, nagy tamáskodó természetű Babarczy Pál céhmester ur mondotta is:

— Mögöszem én a fejemet akkor, ha Szücs András remekös céhbe áll . . .

A gyülekezet mosolyogva tekintett össze. Ámde Szücs András sem maradt adós.

— Hát jól van céhmester uram! Majd meglátjuk, hány zsákkal telik . . .

*

Következvén az ideje: Szücs András remekes a kikészített bőrökkel másodizben járult az érdeemes szücs-céh előljárósága elé. Két fehérhátú bőr szükségeltetett a kusza ködmenhhez. Tizennégy darab sárgásbarna bőrt számítottak egy subára. A bőrök ellen nem volt kifogás. Mindnyája megfelelőképpen volt törve és festve . . . Szücs András legény ezen alkalomból a szabási tanulmányából vizsgázott. A bőröket a hosszú szabó-asztalra tergették föl. Most a borotvaéles szabókéssel kellett remekelni. Elsőbb a ködmennek derekat, ujját kellett szabni, aztán a subát annyi bőrből, a mennyi a subához szükségeltetett. Ez mind jókötelessége volt a remekesnek, a ki a subaszabásnál nem felejtette azon fortélyt sem, hogy a subagalléron a bodorszőrű fekete báránynak mind a négy lába a suba hátára essék.

Mester uramék szabásközben tréfálkoztak is a remekessel. A társpohárra gondolván vidult a lelkök, mivelhogy mester-összejövetel áldomástétel nélkül nem esett. Bizonyos Mucsi mester került szóba; mert noha Mucsi csak a varga-céhnek volt a tagja, de tréfáiról ösmerték Szegeden, miként a nemkevesbbé furfangos rókusi harangozót, Jakását, a ki egyizromban, miként a püspök-

nek szokás, eléjbe harangozott Mucsinak. Akkor történt ez, mikor Mucsi mester hátán hozta Dorozsmáról a lóbőrt, a mit Jaksa jól látott a toronyablakból.

Szücs András remekes majdnem félre met-szette a ködmen derekát, mikor az atya-mester ur a Mucsi varga egyszeri föladatá-ról emlékezett, melyet nem hogy a reme-kes, de az egész érdemes varga-céh nem fejtett meg. Mucsi mester ugyanis remekes-próbára ezt adta föl:

— A remekes szabják ki egy tehénbőr-ből tizenkét pár bocskort, de úgy, hogy a tehén bőre mégis egészben maradjon.

Bizony, ezen föladatba az egész nemes varga-céh koponyája izzadott; nemhogy a fiatal remekes, de a legtapasztaltabb öreg vargamester sem fejtette meg. Mignem ne-vezetes Hódy Imre céhbiztos szenátor ur az érdemes varga-céh zavarodását látva, maga kérte föl Mucsi mestert:

— Ugyan Mucsi uram, fejtse meg már ezt a talányt; hisz láthatja, nemhogy a re-mekes, de az érdemes mester urak is meg-zavarodtak tőle.

Mucsi mester ravaszskásan mosolygott.

— Pedig olyan egyszerű a dolog, az én feleségemnek vagyon tizenkét gyermeke. Ugy-e bár bizony ez a tizenkét gyerek ti-zenkét pár bocskornak felel meg és a tehénbőr mégis egész; mert hisz magok is tudják érdemes mester uraimék, hogy a

feleségem még mindig a maga egészségében van . . .

A nagy hahotázásra bodros főköttös Babarczy Pálné asszony is bényitotta az ajtót, noha egyáltalában nem szokott a céh belső dolgába avatkozni.

— Virágos a kedve kigyelmeteknek.

— Az ám! András ecsénket nevetjük, — némely öregebb szücsmesterek ezzel vágták ki magokat. Céhmesterné asszony szégyenlősen huzódott vissza. Ezenközben Szücs András remekes készre művelte a szabást. Nem kifogásolták a szabási tudományát; de több jóindulatu mesternek szemébe tűnt, hogy a bőrről, melyből a kusza ködmen hátulja szabatott, néhány vakmetszés találtatik. Nem az András legény büne volt ez. Valamely nehézkezü juhász még a nyúzaskor ejtett a bőrről vakmetszést. Éppen tizenhárom metszés éktelenítette a bőrt.

Babarczy Pál céhmester ur annyit mondott erre:

— Hát így is jól van! A remekes ne csak a szabást-varrást tudja, de tanulja meg a vakmetszések foltozását is.

Szücs András e fölött sem esett kétségbe.

— Jól van céhmester uram, teljesitem a foltozást is.

Ezen vizsgálatok után már a remekmunkák készítése következett. Egész kedélyesen folytatták öreg Tóth János szücs-

mester urnál, a kit Szücs András remekes mellé rendeltek remekbiztosul. Öreg Tóth János mester ur műhelyében készült a remek. Még a két remekbiráló mester is bé-bétekintett, hetenként kétszer-háromszor is szívesen térültek-fordultak, mert a remekes borral várta őket. Egész nap-számra sült a tojássárgából, lisztből, némi sóval gyurt tészta. Zsirban sült ez a tészta. Gubának vagy másként bábafogának nevezték. Szücs András remekes különösen szerette ezt a tésztát, mert módfölött ízlett reá a borocska.

De hát a remek készült-e? Készült bizony . . . Babarczy Pál céhmester nem' ok nélkül tamáskodott Szücs András remekes szücsmesteri tudományában, mert a gazdag remekes jóvóltából Tóth János mester uram családjával és a komás mesterekkel mivelte a Szücs András remekét.

Soha nem is vigadtak jobban. Szücs András remekes Tóthné asszonynyal egyre süttette a bábafogat. Gyurka inas pedig a bort hordta Kátai uramtól. Szücs András remekes egyébre nem is igen gondolt; hisz Tóth mester urék dolgos, szapora tüvel varrták a ködment. Virágot himeztek erre is, de százszor többet a remekes subára. Ez a suba volt azután csak az igazi suba, a mai szücsség még álomban sem képzel ilyent. Illett ez a suba még a drága bársonykabátra is. Se piszkolta, se szőrözte

a bársonykabátot. Selyemmel vetekedett annak a subának a bőre. Hátán csak úgy göndörödött, ragyogott a fekete bodor báránybőr-kacagány. Szirommetszés, selyemvirág megannyi pompaként ékitette. Ehhez a szirommetszéshez is különös tudomány szükségeltetett . . . De hát még a suba tányérja, mely a két vállra borul: ez meg valóságos virágos kert volt. A pizsléderből szabott körösztrihát is selyemvirágok borították. Tulipánt, rózsza, szegfű, rozmarint levelek . . . Remekbiráló uraimék váltig is csodálták, dicsérték ezt a mesteri munkát, noha ezenközben a bábafogat, a boros kancsót sem vetették meg. És míg a kanapén üldögéltek, a tessék-lássék kedvéért Szücs András remekes is öltött néhányat . . . Azomban midőn — később — magokra maradtak, Tóth mesterék ezt a néhány irdatlan öltést is megsemmisíték a remekről.

Tíz hét alatt készült el a remek . . . A ködmen hátán tapasztalt tizenhárom vakmetszést oly finoman öltözgette bé a kis Tóth fiu, a Jancsi gyerek, a ki a diákiskolába járt, hogy midőn Szücs András szücsremekét a nemes szücs-céh elé mutatta, Babarczy Pál céhmester ur sem jött rá többre két vakmetszés némi nyománál. Szücs András remekes ezért a két hibáért két társpohár fizetésére köteleztetett, a mi két ezüst pengő forintnak felelt meg pénz-

értékben. Egyébként Szücs András remekes kitűnő remeke után a céhbe vétetett, miután a szokásos taksával adózott és a remek bemutatásakor a céh mestereit is illő módon vendégelte. Ezen avató-lakománál oly egészben sült rózsásbőrű malacokat is szolgáltak föl, melyek citront haraptak a rózsás szájokban. Borban sem volt folytatkozás. És noha Szücs András szücsremeke minden tekintetben megfelelő volt, Babarczy Pál céhmester ur, noha fogadta volt, nem harapta le a fejét, inkább a sült malacfejből falatozott csillagos nyelvű bicskájával . . . Mindamellet az idő: öreg céhmester urnak szolgáltatót igazat. Heje-hujás, kunkorgós bajuszu Szücs András tényleg nem öregedett meg a szücs-céhben. Midőn sok pénzt örökölt: kalmárkodásra adta a fejét. Mindazonáltal holtanapjáig dicsekedett a rózsatányéros, sallangos, szironyos kostökkal, hogy azt ő Babarczy Pál ur céhmestersége alatt készítette — remökbe . . .

Az alsóvárosi vörös barát

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Az alsóvárosi vörösbarát.

Az alsóvárosi vörösbarát a kövér barátok fajtájából való volt. A nyugodalmas jóléttől, mint a pozsgás alma, piroslott a kövér arca. A vörösbarát, páter Melicher Nepomuk János, a jeles gvardián, törzsökös mintaképe volt a régibb jó Ferencrendi barátoknak. Szívében magyar, de nyelvére kicsit tótos . . .

Ez a vörösbarát fiatal barátkorában olyan időt is élt, mikor a nép asszonyai szöttek-fontak a barátoknak fehérneműt és a jó szívükről híres barátok nélkül sem disznótört, sem névnapot, sem lakodalmat, de még keresztelőt sem ültek el az alsóvároson. Nem is csoda tehát, ha a sok eszem-iszomban tökéletesen növekedett a vörösbarát izlése és gyomra. Midőn pedig páter gvardiánnak választotta a rendi konvent, messze földre hire futamodott az alsóvárosi barátok konyhájának, mert midőn a sok finom étvágyu Ferencrendi barát

a gyöngyösi tömjénszagu kolostorba gyülekezék provinciális választásra, a barátok eleji akkor is Melicher pater gvardiánra bízta az étlap szerkesztését és a konyha főfelügyeletét. Ugyanis a vörösbarát az esztendő minden szakában minden napra más-más izes ételekkel szolgált. Például a vörösbarát étlapjában nagy szerepet játszott a „szopós csirke“ és minden nagypénteken a tokhal, a viza; mert amíg páter Melicher volt az alsóvárosi gvardián, addig a szegedi halászok a legszebb tokot, vizát neki szolgáltatták be, hahogy nagypénteken a tokhal, a viza; mert a míg páter hálába. És bármily nagy is volt ez a hal, nagypénteken este a barátok asztalára került. Néhány szenátor és a szindikus dicsérték is az ilyen fejedelmes bőjti falatot. Nem ráfogás, hogy az ilyen vacsoráknak, ebédeknek, a kitűnő pincének nem kis részben tulajdonítható, hogy midőn egyszer a provinciális firtatta a magisztrátusnál a vörösbarátnak némely rebesgetett ide s oda való kacsintgatásait, a tekintetes magisztrátus háborogva bizonyitgatta, hogy rágalom az egész mende-monda . . . Pedig, pedig maradt fönt egy eset, mely a „Szent Ferenc inge“ név alatt ösmeretes.

Ugyanis a vörösbarát idejében olyan hitű menyecskék is virágzottak az alsóvároson, a kik egyes betegségekről különös gyógyító erőt tulajdonítottak a kegyes

Szent Ferenc ingének, a melyikben, — a monda szerint — a páter gvardián a kereszteléseket is végezte . . . Hogy ezen ing példának okáért keresztcsontfájás ellen igen jótékony, de meg ha például a menyecske hiába varrosgatta az ici-pici gyerek-főkötőket . . ., a szent Ferenc inge a kis főkötőkre is áldást hozott, már tudniillik az alsóvárosi kopogós papucsú, villogós szemű menyecskék hite szerint.

Azonban az egyik alsóvárosi férj éjszakanak idején váratlanul toppant haza, noha egész hétre való tarisznyát rakatott a mezei munkához . . . Mintha mély álomból ébredt volna a menyecske, oly nehezen nyitott ajtót. Némileg morgott is a gazda, de azután nyugovóra hajtotta fejét. Hajnalpirkadásig nem is emelte föl. Dörgölte a szemét . . . Azt hitte, hogy káprádzik. Idegen férfiinget huzott ki a párna alól.

— Teca té! Hát-e mi?

Gyöngé arcát a férfi arcához dörzsölte a menyecske, miként hizelkedő szép macska sündörködött mellette, midőn vallomást tett.

— Ez biz', lelkem, a Szent Ferenc inge. Fájt a keresztcsontom és Annus néni javasolta, hogy ez az ing igen hasznos a baj ellen, azért hozattam ki a vörösbaráttól...

Márton gazda vakarta a fejét, de még külön huszast is kellett adnia az Annus szomszédnak, midőn a kolostorba, a vörös-

baráthoz küldötték vissza a Szent Ferenc csodatevő ingjét . . .

Ha pedig valamely ügyben szegény ember járult a vörösbaráthoz és a fáradozásáért papbér illette volna a barátot, a kuncsorgó szegényen könyörült páter Melicher.

— Ná jól ván! Ná! Nem kell nekem a pized. Májd távászrá hozol egy pár szópós csirkét, há el nem felejtet . . .

Azonban öregnapjára kikopott a páter gvardiánságból a vörösbarát. Még a kolostorban is idegenkedett, mert az új, a fiatal gvardián keménykalapot viselt, hintón hordoztatta magát, de annál kevesebbet gondolt a konyhára. Sokat berzenkedett e miatt az öreg vörösbarát. Az alsóvárosi Ambrózy-patikában panaszkodott, mert a patikásnak a konyhája, a pincéje szintén híres vala . . . Kövér uját kerek hasára kulesolta a vörösbarát és háborgott.

— Láttatok már barátot hintón? . . . Én, nem! Á mi hásunk bánjá ázt á hintót! . . . Mert bárátnál a fő á jó ebid . . .

Eközben tubákolt egyet a szelencéjéből. Még egy pohár finom borocskát is öntött örökkön szomjas torkára és azután újabb kesergőbe kezdett.

— Hát á recsegős esizma, hát á subikos cipő, hát a keminy káláp bárátnák váló?! Fápápucs neki! Á váló á bárátnák.

Bárha a kolostorok vastag fala között

gyakori az irigység, az öreg vörösbarát nem kárörvendezett soha . . ., azaz, hogy egyszer mégis ebbe a bűnbe tévelyedett... A fiatal, az új gvardián virágágyakkal, díszcserjékkel veteményeztette be a kolostor belső udvarát, az épületfalaktól árnyékolt hideg udvarnégyyszöget . . . Bimbóztak, illatoztak a kolostori virágok, de következett az augusztus havi bucsu. Akkor még tiz-huszezerével tódult a vidéki nép ezen kolostorhoz. És mint már évtizedek óta szokták volt: a vidéki bucsusok egy része a kolostor udvarán és így most a virágágyak között éjszakázott . . . Biz' meg kell vallani: az előtt hiába kertészkedett a divatos fiatal gvardián, az árnyékos, hideg kolostori kertben szomorkásan, szegényesen fakadoztak a virágok, hanem azután másnap a bucsusok távozása után... Még a potroha is rengett a nagy kacagástól, midőn az öreg vörösbarát az Ambrózipatikában, kövér kezét dörzsölve, gyönyörűséges jókedvűen, elégedetten s csintalanul kacsintgatva mesélte:

— Hát láttátok ti ányai rúzsá virág?... Én, nem! Még a szökőkútban is volt virág, de még micsodá jószágu virág, a tuskije sem volt neki . . . Hát nem mindig mondtam tinéktek! Fápápucs váló a barátának, a váló neki . . .

Egy régi szijgyártó mester emlékeiből

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

Egy régi szijgyártó mester emlékeiből.

A szegedi sallangos lószerszámnak nem volt magyar földön párja. A szegedi legöregebb szijgyártómester, Viski János mester ur szava szerint oly kapós, oly becses volt a szegedi lószerszám, ha valamely városban, községben hír terjedt szegedi szijgyártómesterek jöveteléről, az odavaló mesterek kérve-kérték, hogy a szegedi művekről mintát rajzolhassanak. És a vidéki mesterek egy-egy szegedi sallangnak a másolása végett még a révbe, a kompba is elébe törekedtek a szegedi mesternek. Természetesen mindenfelé kapva-kaptak a szegedi szijgyártómesterek portékáján. Ugyannyira, hogy az öreg Viski mester apja a vásárban rendszeren olyankor rakodott, mikor a más vidéki mesterek már tul is adtak a portékán. Öreg Viski ur pedig legényével, fuvarosával előbb jól borozott, jól cigánypecsenyézett, csak azután rakodott ki. Mégsem maradt soha portékája vissza, sőt kétszeres

áron kapkodták, mint a többi mesterét, mert oly becses volt a szegedi szijgyártómunka. Mert például az öregebb Viski mester és a temesvári rác pópa illetéknéppen csináltak vásárt.

A selyemszörű kalapos rác pópa még a szegedi gyönyörűséges lószerszámot is fitymálta. Egyre csak azt duruzsolta:

— Valami drágább fajta bőrből valót, mester ur . . .

Az öreg mester a sátorszegről fölötte nyalka, fölötte sallangos szerszámot akasztott le.

— No, ez talán elég drága bőr lesz?

— Miből van?

A vigkedvű mester a kérdésre furfangosan mondott egy másik kérdést:

— Hallott-e már a tisztelendő ur ezer forintos ökörről?

— Nem én! — csodálkozott a pópa a kérdésen.

— Hát ezer forintos lónak hallotta-e a hírét?

— Hogyne!

— Nohát, ez a szerszám olyan lónak a bőréből készült . . .

A pópa mosolygott és jókedvűen fizette az öreg mester által szabott árat.

*

Pópán Pista a kecskeméti pusztán betyárkodott. Pópán is nagyon vágyott már a

szegedi lószerszámra és bizalmas emberével kántárt, csótáros szerszámot rendelt Viskinél . . . Ennek a Pópánnak volt szavajárása: „Semmi sem bizonyos.“

Azonban hurokra került és akasztófa alá állították Pópánt. A komisszáros ingerkedett vele.

— De most már mégis csak akasztófán száradsz, Pópán?

Már a kötél nyakán volt a betyárnak, de Pópán egykedvűen ekkor is csak ezt mondta:

— Semmi sem bizonyos . . .

Beteljesedett a szava. Tajtékszó lovon, fehér kendőt lobogtatva hozta a kegyelmet a futár.

*

Szegedi szijgyártómesterek 1848 előtt gyakran dolgoztak a betyárok részére. A betyár szerette a sallangos pompát, a csótáros szerszámot, valódi tiszafüredi nyerget, ugyszinte a csikóbőrös kulacsot is. Csongrád vármegyében különösen híres diófa-kulacsokat faragesált egy barkászó ember.

Akkortájt különösebben a pillangós szerszámokon kapkodtak. A karikásostor is nagy divatban volt. Rettenetes fegyver a lovaslegény markában . . . A harminckét ágból font ostor igazi szijgyártó-remek volt. Az öreg Viski maga is font olyan ostort.

Midőn pedig a szabadságharc következett, a Rózsa Sándor szabadsapatját is

Viskiék szerszámoztták föl lóhoz való szere-léssel. Rózsa Sándorék még a furkósbotot is vitték a háboruba. A nyeregkapához akasztották a furkóst.

Ez a furkósbot nevezetes szerepet játszott a Rózsa Sándor életében, mindjárt kezdetben, mikor a táborba vonult . . . Ennek a szabadesapatnak Bánhidy Imre volt a kapitánya. Rózsa Sándor őrmesteri rangban szolgált alatta. És midőn a szegedi nemzetőröket kocsin szállították Módosra, a Rózsa Sándor szabadesapatja is velök indult táborba. Maga Rózsa Sándor is kocsin ült. Saját tűzvérű lovait fogta a kocsiba, két legfutósabb hátiparipáját nyergelve, kötőféknél kötötte a kocsihoz. A nemzetőrök tiz koci hadiszert is vittek; de az éjszaka nem nyughattak Módoson. Ugyanis a vészjelt háromszori lövésben állapították meg, hogy ezen jelre Rózsa Sándor csapatjával menten a piacon terem, hol a muni-ciós szekereket őrizték.

Rózsaék a modosi nagy kocsmában multa-toztak, mignem egyszerre csak dördült a három lövés. Nagy zavarodás volt a piacon, a német származásu főhadnagy, a korábbi osztrák katona, a hadiszert-szállítmány pa-rancsnoka, a tiz terhes kocsi-val szökést ki-sérlett meg. Temesvárra akarta a hadiszert csempészni.

Rózsa Sándor lóra kapott a legénységé-vel. A harmadik falunál érte utól az áruló

főhadnagyot. A tiszt kardot rántott, de Rózsa Sándor, noha pisztolylyal, karabélylyal, karddal maga is fegyverkezve volt, a nyeregkápa mellől furkósbotját rántotta elő és a németre kiáltott.

— No, most agyonlőhetnék, német, de mégsem bántalak, majd csak így furkósbottal látom el a bajodat.

Hiába parirozott a német. A Rózsa Sándor rettenetes furkósbotja ellen nem oltalmazta meg a kard. Véres fővel bukott le a nyergéből. Rózsa Sándor fordult a fuvarosokkal és a szökevény tisztet gyalogosan kocogtatta lova előtt. Mi lett további sorsa a németnek, Viski János szijgyártómester sohasem tudta meg.

*

A világosi árulás után, a zsandárvilágban, Bonyhádi, a magyarból vedlett osztrák megyefőnök a nyergeket, nyeregszerszámokat koboztatta el, mert annyira rettegték a magyar lovast és míg a Bonyhád-féle zsandárvilág tartott, tiltva voltak a szegedi szijgyártók a nyeregszerszámkészítéstől, ha pedig valaki lóra ült, mint futóbetyárral bántak vele. Még az agarászatot is tiltotta Bonyhád, minekutána a puskatartást még korábban tilalmazta volt, hanem azért a lovas szegénylegények a nagy alföldi pusztán fittyet hánytak Bonyhádnak minden zsandárjával együtt.

*

Azon időben a bőr olcsóbb volt. Rieger Mihály timármester a finom, zsiros bőr árát sem szabta többre tíz forintnál, de ha kilenc német forintot ígértek érte, akkor is szó nélkül söpörte a pulpitus-fiókba az ezüstöt és a kérges garasokat. Azértlan a mesterek sem szabták magasra a szijyszer-szám árát, viszont a gazdák sem voltak hálátlanok; mert ha Viski János mester valamely lószerszámot szállított ki a Vetrók, Dobók, Volfortok, Szélek és a többi jógazda uramék tanyaházába, valóságos dinom-dánommal fogadták. Három napig is tartották a magyar áldomást; mesterné aszszonyék már az öreglegényt is küldték a mester ur látására és hívására, minek azután rendesen az lett a vége, hogy a háromnapos áldomást egy negyedik nappal még hosszabbra toldták. Olyant már nem türtek volna a gazdák, hogy a hívogató öreglegénynek része ne legyen az áldomásból. Becsülték az érdemes mestert.

Vásáros történetek

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Vásáros történetek

I. A bajai veszedelem.

Cifra szűrös, rezes pisztolyu szegénylegények feles számban ugratták paripájokat a homokbuckán. Alig sikolytott egyet a vásáros had, máris a kocsinál termett a betyár. Minden vásáros adózott neki. Különösen a szegedi szappanosok állottak nagy gazdag hirben. Némelykor harminc-negyven kocsi szappant szállítottak a távoli vásárookra. Kapkodták a szegedi szappant. Még a patyolat is fehéredett attól. De hát még azok a piros-papucsos, aranyfülönfüggős, nagy kerek-szemű, ringó dereku szegedi szappankofák . . . Akkor még nénémasszony is ilyen piros alma orcájú menyecske volt. A tapasztalt öreg fuvarossal, Ökrös Jó-zseffel indult a bajai országos vásárra, a ki csupán a nénémasszony édös szülőjét negyven évig fuvarozta az országos vásárookra. Még a pesti vásárt is többször jár-

ták együtt, de a sok hamislelkű pesti ur szappannál egyebet soha nem vásárolhatott a piros ajku, szegedi szappanos kofáktól, noha próbálkoztak volna mással is . . .

Nénémasszonynak ilyenek a kitérői, midőn fiatalságáról emlékezik, kalandos vásártörténeteit beszéli . . . Köhint. Tovább beszél és ismét a bajai országoton kocsizunk. Nénémasszony az édesanyjával gyerekkorától járta a vásárokat, de mint fiatal menyecskének ez volt az első önálló vásáros utja. Kemény idő borult bé rá, de számot vetett azzal is, hogy a vén, kitanult szappanos-kofák majd még a szállóhely, még a vásári árulóhely miatt is marakodnak vele. Hűvös szél füttyölt a pusztán. Lassan döcögött a szappannal terhelt kocsi. Örzse asszony orrig húzódott a gazda hazulról hozott, virágos subájába. A vén Ökrös a nehéz báránybőr-sipka alól kémlelt ki, pislakolt szét a a tarolt határon. Szófukar ember volt, csak a pipája füstölgött takarosán. Bezeg, más vásáros kocsikon pergett a tapasztalt szappanos kofák nyelve, időnként pálinkásbutykos is került elő.

Almásnál pihenőt tartott a vásáros had, de a vén Ökrös Bikityig hajtott hálásra, hogy onnét közelebb érik Baját és kedvezőbben, korábban helyezkedhetnek el a piacon.

— A hóhér veszekedjék azokkal a vén

boszorkákkal! — József gazda morgott emigy a nehéz sipka alól. Bikityem hál-tak, de még sokára huzták a hajnali ha-rangszót, mikor ők már a pusztaságban jártak. A kevésbbé járt oldalutat válasz-tották, mely még sem oly kátyus, mint az országut.

A téli hajnal virradásakor havas vihar-felhő borult a pusztára. Szitált a hópe-hely. Buckák, fagyos rekettyék között ka-nyargott az ut. Hó lepett be mindent. Ökrös József vasvillával, kézi lámpással bandukolt a lovak előtt, nehogy az utról a komor, sötét pusztába tévelyedjenek. Nénémasszony, a fiatal menyecske maga tartotta a gyeplőt. A subanyiláson ha-vas szél csapkodott domboru mellére. A prémes pruszlikban erősen dobogott a szive, mert mintha a rekettyék mögött, a búckákon titokzatos árnyékok leselkedtek volna . . . Borzongva hallgatta a lovak horkanását. Sehogysem világosodott. Cso-dálatos hangok hallhatók olykor a pusztában.

Mégis Baja alá értek. Már borongott a szürke, téli reggel. A fiatal asszony a köz-végen leugrott a kocsiról. Fázott a lába. Gyalogolva, topogva melegítette, midőn is Baja községből három ulánus katona lo-vagolt feléjük. Kivont kardosan lovagol-tak. Annus asszony menten a kociülésre ugrott és a tulipántvirágos subába bujt.

Az ulánusok még tréfálkoztak is a nyeregéből.

— Szeketi menecske! Ne félsz katonatul . . .

Az ulánusok után postakocsi következett. A postakocsi előtt térni kellett. A császári postakocsin is ültek fegyveres katonák . . . Mihamar köd takarta be őket.

A bajai kapunál kupeces, betyáros viseletű ember álldogált. Nehány borjut hajtott a vásárra és nem sajnálta a szót a szegedi menyecskétől.

— No, honnét? . . .

— Szegedről.

— No magok jól jártak! — A betyárképű ember csak ennyit mondott, azután tovább ballagott a vásárba a borjukkal.

Annus asszonyék nem tudták mire vélni a különös szót, de nem soká töprengtek miatta, sürgősen szállást kerestek . . . Még templombamenés idejére sátort is ütöttek, de ime, egyszer csak jönnek a vásáros szegedi kocsik. De minő nagy sírás-rívással jöttek. A sok asszony nép mind jajveszékelt. Az egyik kocsiból is, a másik kocsiból is hiányzott a szebbik-jobbik ló. Az asszonyok füléből is hiányzott a nehéz arany fülönfüggő. A bugyilláris is üresen maradt . . . Az ulánus kaszárnyában pedig ugyancsak fújták az alármát a trombitások. Nosza, vágattak kifelé a

szegedi uton az ulánusok, a sok zsandár és a pandur.

A vén Böresök Ruzsi, a legöregebbik szappanos kofa, siránkozva panaszkodott Annuskának:

— Jaj, lelkem! Ti talán madárszárnyán jöttetek és úgy kerültétek el azt a szörnyü pusztitást. Jaj, édös teremtöm. Mindönket kifosztogattak. A bucka közül vágatatott elő a sok cifraszürös betyár . . . Jaj, azok az istentagadók! Szegedi ember volt az mindnyája.

Annus kételkedett.

— Ruzsi néni, hát honnét tudja azt?

— Hogyne tudnám, galambom-lelköm, hisz az egyik még rám is förmedt: — Ösmersz vén boszorka? . . . Na, hát csak ezután is ösmerj meg!

És ha ösmerték is, dehogy ösmerték volna meg többé azokat a cifra-szürös, badárlovas betyárokat. Semmiféle vásáros ember nem tanuskodott volna ellenök, így legalább kimélték az életöket; nem úgy mint a császári postakocsivezetőnek, postakocsisnak, a postát kísérő gyalogos és lovas katonáknak, mert a betyárok ezen alkalommal főképpen a császári postára leselkedtek. Nem hiába! Kétszáznegyven-ezer forintot raboltak el a postakocsiról. A kíséretet pedig agyonlövöldözték, agyonverték, hiában vágatatott segítségökre a sok ulánus és a zsandár. Már csak véres

holttestet, kirabolt postakocsit találtak és a cifraszűrös betyárok lova nyomát, rég hó takarta bé. Fagyasztó szél tépázta az utszéli száraz bokrokat és szomorító bugás, süvöltés hangzott a pusztán.

II. Menekülés a tiszaparti csárdából.

Nénémasszony a temerini vásárban, három szekér szappant adott el az adai zsidónak. A zsidó fele árát mindjárt fizette, másik felét a szappannak házához, Adára való szállításakor. Ugyanigy vásárolt még másik hat kocsi szappant is a szegedi szappanosoktól. Ők tehát nem várták a vásár végét. Betyárok csapásoltak az országutak mentén, még napnyugtára Adán akartak tanyázni.

Nyári nap pörzsölte az illatos mezőt, lankadt lombokat. A szikes föld háta darabokra szakadozott . . . Tikkasztó, száraz idő járt. Alig várták a szappanosok, hogy Földvár táján a tiszaparti nagy kővendégfogadót ériék, a nyitott kapun hívás nélkül fordultak bé a csárda udvarára. Mintesak valami vár, olyan volt ez a falakkal kerített csárda. A Tisza három oldalról kanyargott körülte és akkor öntött a bolthajtásos pincéjébe, mikor egyet gondolt a szeszélyes magyar folyó. Szép esaplárosné volt itt a gazda. Ösmerte az Annuska anyját is a vásári térülés-fordulásiról. Mindjárt is kérdezte:

— Hát a Róza néni merre van? Vagy talán már nem jár többé vásárookra?

Templomnagy konyhában, szabad tűzhelyen rotyogott a sok bogrács, fazék. Pulyka-paprikás illata párolgott a nagy bográcsból. A töltött káposzta is büszkén rotyogott a potrohos fazékban és kövér ludat forgatott a nyárson a kis pesztonka . . .

„Ténsasszony“ címen tisztelték a bodros fejkötős fogadósnet. Látszott a szép, tiszta arcán: nem közönséges fajta. Feketeszemű kis fiucska sündörködött körülte, már az is ácsingózott egy pulykacomb után, hát még a szegedi vásárosok.

— Galambom! Jó szívesen adnék magoknak ebből az ételből, de mindjárt itt lesznek a vendégek. Nem értik a tréfát . . . mert szegénylegények.

De mégis porciózott a szép asszony a szép kérésre. Jutott is, maradt is az ételből bőven. A szappanos asszonyok az ivóba huzódtak a tetés, rakott tálakkal. Mint középrendű templom, oly nagy volt az ivószoba. Annuska, még akkor fiatal menyecske, a ténsasszonynál maradt. Ösmerte az anyja szava után, micsodás jeles családbeli asszony. A bujdosó P. Móric honvédtábornoknak volt az asszonya és miközben nénémasszony az ételt fogyasztotta, bánatosan panaszkolta a ténsasszony szomorú sorsát. Vagyónát a német ra-

bolta le. Férje bujdosik. Lopni nem lehet. Ezért jutott ilyen sorsra.

A belső szobájába vezette Annust. Még olyan régi magyar butordarabokat azóta sem látott nénémasszony. Az öreg bőrdívánnak a karja végén rezes oroszlánfejek vigyorogtak.

A fáradt menyecskék és a fuvarosok az étel-ital mellett nem is ügyelték, miként repül az idő. De meg oda számítottak, messze még a napáldozta, hadd pihenjenek a lovak . . . Azonban egyszer csak a belső szobába szaladt a kis fiu, Annusnak még mindig panaszkolta nehéz sorsát a ténsasszony.

— Mamám! Csukassa be a kaput Janesival. Már háromfertály hat. Hatkor itt lesznek a betyárok.

A csárdásné figyelmeztette Annust, ezek a betyárok veszedelmes szegénylegények. A ki a kezök közé kerül: kipusztítják mindemből. Ha van pénzök, tehát rejtsek el . . . Nénémasszony használta a jó tanácsot, de meg a legtöbb pénz az ő kebelében volt . . . Az apró pénzen kívül, melyet válságul tartottak magoknál, mintegy ezerhét száz forintot szedett össze Annus. Ezt a pénzt a saját kocsin, a töpörtös zsákba rejtette. Csak a fülbevalója miatt aggódott, azt nem vehette ki. A fülébe volt forrasztva.

A szegénylegények még napvilágnál

érkeztek elő. A csárda ajtója széles, nagy szárnyas ajtó volt. A templomnagy ivóban már pislogott a faggyugyertya. Az egyik sarokban néhány cigány gubbasztott. A szerszámot hangolták. Innét már nem volt menekvés. De különben a szegedi menyecskék nem is igen ijedeztek a szegénylegénytől . . . Miért is? A próbáltabbak vigasztalták így Annuskát.

Belökték a szárnyas ajtót. Nagybaszusz ember nyomult bé legelő az ajtón. Mákosszűr csüngött a vállán. Óriás kulacs lötyögött a nyakában. Rezesfejű pisztolyok csillogtak a szűr alól. Még a háti lovát is maga után vezette, utána pedig tizenegy betyár, ugyanannyi nyergelt lóval. A lovak is bőven tértek a nagy ivóban, a mestergerendáról csüngő vaskarikákhoz kötötték a kötőféket. A nagybaszusz szólalt meg elsőbb, tekintvén a vásáros asszonyokra:

— Hát ti mi járatban vagytok? Mind szegedi dajnak vagytok? — Sőt, ugy látszott a legöregebb szappanos kofát még ösmerte is . . . Hát még kend is itt van Patkós Ágó néne?

Patkós Ágó nevezetes kofaasszony volt. Az ő ura is, — többször, mint nem, — az országutak mentén csatangolt. Akkor tájt számos ilyen takaros ember került a szegedi földön . . . Sugdosták: maga Patkós Ágó néni is a betyárok részére spion-

codik a vásárosok között. Annyi bizonyos, hogy a nagybajuszu embert ő is néven szólította.

— Itt vagyok, Pista bácsi . . .

— Ujságot mondok kendnek. A kend urát meglőtték Bukarestben, de azért ne szomorkodják kend. Nem halálos a lövés. Mire hazaér, talán már otthon is találja. — A mákosszürü, nagybajuszu betyár beszélt ilyen különösen. Akkortájt még számos ilyen különös viselkedésű és beszédű ember csatangolt az országutak mentén. Soha senki sem tudott bizonyosat felőlök. Honnét jönnek? Hová mennek? Voltaképpen kicsodák is? Micsodák is? Bizonyosat senki sem tudott erről. Ma a Tisza mentén, holnapután a Száván tul tűntek fel. De ösmerték Szerbiát is. Forgolódtak Oláhországban is. A legfutósabb paripa mindig az övék volt. Ha pedig mákosszürüket félvállra vetették, a tüszőjükben villogott a sok rezes pisztoly.

— Jaj, Annuskám! Baj lesz itt! — A ténsasszony sugta ezt nénémasszonynak, miközben csendesen magával hívta az ivóból. Intette: bujjon a subába. Feküdjön fel a kocsiba. Mert ha a betyárok mulatása kezdődik, az ivóból ugyan nem mozdul ki senki, a minthogy ugyis volt. A szegedi szappanos kofák mind az ivóba szorultak; de vígan voltak oda bent. Hegedült a cigány és az evés után táncre

perdült a vásáros kofák és a betyárok társasága. A szárnyas ajtót belső reteszszel reteszelték el.

Felhő között borongott a hold. A Tiszáról hűvös, vizesszagu szellők csapdostak. Annuska szendergett a kocsin. Az öreg kocsi's az árnyékos helyen, a koci alatt hasalt . . . Már nagy éjszaka volt, midőn a fogadóból néhány ember botorkált ki. A vásárosok lova a zabló mellett ropogtatta az abrakot. Annuska a sugdosódásra riadt föl. Emlékezik minden szavokra. A lovakat tapogatták.

Az egyik ezt sugta:

— A lábát nézze kend!

A másik ezt felelte:

— Elég karesu . . .

A harmadik meg ezt kérdezte:

— Hát a fogát nézte kend?

— Fiatal!

— E kell nekünk . . . Ilyen suttogós beszédek hallatszottak, miközben sorra vizsgáltak minden vásáros lovat.

— Most pedig gyerünk. Mulassunk. Ezek innét reggelig úgy sem mozdulhatnak . . . Annuska a nagybajuszu betyárt ezen szaváról és hangjáról ösmerte fel.

Még zajosabban mulatoztak odabent. A fogadósné két óra tájt osont ki és titkon kaput nyitott Annuskáék előtt . . . A többi kofa, a többi fuvaros mind az ivóban maradt . . . Az Annusék tulajdon

három fiatal, tüzes lova huzta a szappanos kocsit. Az öreg kocsis a vendégfogadó közelében oly csöndesen hajtott, még az itató vasfazék sem zördült meg. Egy kanyarodásnál a Tisza partját érintette az országut. Fűzfák hajlongtak a parton. Csöndes volt a táj. A lovak mégis megtorpantak és durva hangon kiáltott valaki az országutról:

— Állj!

Az öreg kocsis a suhogóval közévágott a három tüzes lónak. Valaki feljajdult. Hatalmasat káromkodott, mert a lógós ló keresztül gázolt rajta. A megvadult csikók szélvészgyorsan vágattak a félsötét éjszakában . . . Ideje is volt. A legázolt betyár utánok lőtt. A fegyverdördülésre riadozott az alvó pusztá . . . Idő múltán vad kurjongatás, lovak dobogása hallatszott a távolból. Bizonyosan a csárdabeli betyárok közül pattant lóra néhány fűrgebb legény . . . Tisztult a felhős ég. A vágató betyárok találomra lövöldöztek . . . Egészen az adai sorompóig hajszolták nénémasszonyékat. Még a község alatt is lőttek egyet-kettőt, azután káromkodva fordultak vissza . . . Olyanfajta lovonjáró emberek voltak ezek, a kik felől soh' sem volt bizonyos, honnét jöttek? Merre mennek?

III. Hogy végződött a túri vásár?

Szegedi Kiss Márton uram szappanja híres szappan volt az Alföldön. Szegedi Kiss Márton néha az egész országos vásárt maga látta el szappannal. Némelyik vásárban a szegedi kofák leginkább a Kiss Márton ur főzte szappant árulták. A kofákkal a vásár után számolt le, de ime mostan tulajdon fuvarral is három kocsi szappant küldött a túri vásárba. A kitanult szappanos kofák között Annuska, a szegedi Kiss Márton szappanosmester ur leánya olyasféle volt, mint az ellenőr. A részes szappanos kofák nem is igen szerették, ha velük vásározott, mert Annus ügyelt a paklizásokra. Kiss Márton ur a túri vásárra is három tehert küldött tulajdon fuvarral. A saját három lovát idős Nagy Mihály hajtotta, mint fogadott fuvarosok Bogdán és a vén Süveg kormányozták a gyeplőt.

Gyékényfedél volt minden kocsin. Hasznos találmánya ez a gyékényfonó tápéi embernek; mert ime a túri vásár most is országos esőt hozott. Bús ilyenkor a magyar alföld. A nap vastag felhők között bujkál. Nedves pára terül a pusztára. Nappal volna, mégis siralmas minden, mint mikor a szegény ember lyukas csizmájába szivárog, bugyog a tavaszi olvadás viz.

Sáros Kunszentmártont midőn hátra-

hagyták, már szakadtig ömlött az eső. A Körös tiszta időben ezüstpálinka a zöld rónán, de ilyenkor piszkos, sárga hullámok hömpölyögnek ágyában. A Körös-parton, közel a révéstanyához, csárda dűledezik. Itt melegedhettek volna a vásárosok. Az állásban fedélt talált volna a ló, a teherkocsi is, de a vásárosok még jókorolták az időt az esti szállásra, úgy számítottak, ha a Körös-kompon a tulsó partra szállanak, estig Túrra vergődnek. Öreg Nagy Mihály ugyan tanácsolta: maradjanak inkább, mert régi jó ösmerős azzal az ég alján hollómadár módjára kerekedő fekete felhővel, bocskort merit, kerékagyat akaszt az . . . Nem ügyeltek az öregre, pedig az alföldi kövér sár is marasztalta a kerekeket és midőn az utolsó kocsi is a tulsó partra szállott, mintha csupádon ezt várta volna a haragos fürgeteg. Rettenetes ostorával, a cikázó villámmal, olyanokat csördített, hogy ló, mint ember vakult, siketült bele. Valóságos ítéletidő kerekedett. Ilyenkor az éjszaka is hamarabb telepedik a földre. A nap félve bujik a végtelenségbe. Bent a pusztán párádzó ákácok, füzesek sötétlettek . . . Oly szegény alföldi erdőség, melyben nyaranta a pásztor hűsöl nyájával. Görcsös, girbe-gurba koravén akácfák és a folyó mentén villámtól hasogatott torzonborz fűzek.

A hirtelen sötétségben minden egyenle-

tes sima. Csak a villám szakít réseket a sötét tájon. Az ítéletidőben a vásárosok sem mozdulhattak. Voltak vagy tizennégy kocsival. A kocsit, a portékát, az embereket oltalmazta az ősi gyékény kocsisátor. Egész kocsitábort rögtönöztek. A szegény lovat is takargatták, a hogy tudták. Szakadt az eső. Az alkonyat is következett. A becsületes négyszögletű, lécrámás, zöldüveg-szemű öreg kézilámpásokban a pislalángu fagygyugyertyát egymásután gyujtogatták föl. Az ekhólécről, a mi mestergerenda helyett volt, csüngött ez az öreg lámpás . . . Az eső is csittult. A dörgés már hallgatott. A pusztán rekedt vásárosok tarisznyát keresgéltek elő. Annus asszony is jóízűen falatozta a sonkát a csillagos nyelű bicskával.

A kotyogós kulacsot sem felejtették otthon . . . Nagy Mihály, Bogdán és az öreg Süveg illendően törülték le a kulacs száját, minekutána ittak és baráti kézre adták tovább a kulacsot.

A sötét pusztából egyszerre különös nesz hallatszott. A vásárosok nem láttak abba a sötétségbe, de a ki onnét igyekezett, annak hasznosan világítottak a ripacsos zöldüvegű öreg lámpák. A sötétségben még a fagygyugyertya is csillagként tünedezett föl. Mindinkább erősödött a titokzatos nesz. Némely vásáros asszonynak hevesen dobogott a szíve.

— Cipp . . . cupp! — mind hallhatóbban lotyogott-pocsogott az alföldi latyakos sár.

Az öreg Süveg szólt:

— Már ez akár kicsoda, de lovas ember.

Vén Nagy Mihály előbb a dohányt nyomkodta le pipájába és az esetre szinte kockáztatott néhány szót.

— Annus, hé! Van-e nálad pénz? Hoc'ide! Hadd dugjam el valahová . . .

— Nem adom én! Ha viszi, hadd vigye. Vásár előtt voltak, tehát könnyen beszélt Annus.

— No, no! . . .

A vén Süveg mégis szaporább beszédű volt, mint Nagy Mihály, tehát nem állotta szó nélkül.

— Ugy vélekszöm, ittend baj lösz. Közeli szomszéd az erdő.

A sötét pusztából, a fürgeteges éjszakából lovas magyar nyomult elő a kocsitábor mellé. Idősebb ember volt. Virágos, szürke tót szür oltalmazta az esőtől. Rézfokos volt a kápája mellett. Nyájasan szólitotta a vásárosokat.

— Adj' Isten jó estét! Hát kendtek hol járnak erre? Csodálom, hogy valami kátyuba nem borultak. Mi járatu emberek kendtek?

— A túri vásárra törekszünk . . .

— Oszt, mit árulnak kendtek?

— Szappant!

A csontosarcu vén betyár a fejét csóválta. Sopánkodott:

— Szegénykék! Szegénykék Ugy-e, bizony éhősek is vagytok édös gyerőkeim?... No, mindjárt jővők; addig itt a kulacs. Használjatok. — A tele kulacsot a löcsfejre akasztotta a nyakából. Azután lovát fordította a sötét pusztába . . . Alig távozott, sirva fakadt némelyik fehérnép. Annuska nem. Neki azt mondotta a vén betyár, jól ösmeri az édesanyját . . . Mindamellett nem mozdultak a táborhelyről. Ezekkel a terhes kocsikkal hová is mozdultak volna a nagy éjszakában?

Időmultán ismét cupogott a sár. A zaj után ítélve több lovas is kocoghatott... A virágosszürü öreg harmadmagával tért vissza.

A társai fiatalabb legények voltak. Nagy, kétfülű vaskaszrolyban hozták a meleg ételt. Csupa combos hus volt. A paprikás meleg étel izlett a vásárosoknak. Az öreg betyár még biztatta is a társaságot.

— Látom, éhesők vagytok, gyerekek. No, ögyeteki. Oszt majd erre gyertek vissza csütörtökön is.

— Az ám! Akkor azután fizethetnénk az ellátás árát. — A vásárosok magokban gondolkodtak így; de meg már a számos sarcolások miatt okoskodtak annyira, hogy, mielőtt hazafelé indultak volna, postára adták a vásáron árult pénzt.

Beszélgetés közben negyedik lovaslegény is érkezett a kocsikhoz. Ez a legény meg szőrös tarisznyában hozta a forró, omlós pogácsát. A töpörtös pogácsa is izlett a vásárosoknak.

— No, ögyetek! Használják kendtök!

Még másik két-három kulacs bor is került a nyeregkápáról. A vásárosok kedvével együtt derengeni kezdett az ég is. Hajnali három óra táj felé tisztult annyira az ég, hogy a vén betyár végét szakította a barátkozásnak. Előbb rezes pisztolyát, karabélyát száraz puskaporral porozta föl; de a vásárosokra nem származott ebből veszedelem, mert a vén betyár, bizonyosan annak kellett lennie, nyájasan szólt a fuvarosokhoz.

— Most azután foghattok. Magam leszek a vezetőtök, másképpen nem értek mábé Túrba . . .

Három lovas cimboráját suttogó szavakkal igazította el. Azok a borongó pusztamélyében tűntek el. A vásárosok pedig a vén lovas betyár után indultak. Nehezen mozgott a terheskocsi a kerékkötő sárban. Annusék hátulról, az utolsó kocsin vigyáztak, midőn egyszerre csak nagy, vörös, nyakig sáros zsidó sündörödik ki a hajnali homályból a kocsi mellé. Idős Nagy Mihály azonnal ráösmert a kunszentmártoni Samu zsidóra. Jeles lókupec volt ez a Samu zsidó. Pénzes ember hire volt. Mindig karikás

ostorral járt a vásárra. A cudar időben a szolgáljaival együtt a csárdánál hagyta a lovait és azért törekedett át a szegediek után, majd velük biztosabban érhet a túri vásárba . . . Eddig csupán a betyárok miatt nem közelített a kocsikhoz.

— Ha Istent ösmernek, ne hagyjanak itt! Fizetem a kocsibért. — A vörös Samu zsidó fogvacogva könyörgött a szegedieknek. A vén betyár nem vette észre, mikor az utolsó kocsira ültették, a subába bujtatták. Elvegyült a többi vásáros között, ezuttal nem került betyárkézre a pénze.

A vén betyár valami járhatóbb uton a túri cédulaházig vezette a szegedi vásárosokat, itt, a hóka lovát megsarkantyuzván, a pusztának iramodott az öreg. Azzal bucsuzott el:

— Azután jövet, nehogy másfelé kerüljete . . .

— Még csak a' kéne! — Vén Nagy Mihály kocsis dűnnyögött ekként a kifordított subában.

Gyövet nem találkoztak senkivel. Kaland nélkül érkeztek Szegedre, hanem a vörös Samu zsidóra emlékezetes maradt a túri vásár. Ugyanis a szegedi vásárosoknál elébb indult Kunszentmárton felé. Samu zsidó lóháton indult el Túrból, de gyalogosan tért Szentmártonba; mert Samu zsidó csakugyan találkozott a vén betyár bandájával és Samu zsidó fizette

meg az éjszakai vendéglátást és a cifra-
szürös öreg betyár fáradozását. Hatezer
pengő forintját rabolták, no meg a háta-
lovát. Pedig az sem volt utolsó ló. Samu
zsidó ezer ló közül választotta ki . . .

Igy végződött a túri vásár.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Fodor szekérbíró pusztulása

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Fodor szekérbíró pusztulása.

A szerteágazó vasuti sinek telhetetlen piócaként tapadnak a magyar földekre. Higyjék el kegyelmetek, ezen acélsinek sem kiméletesebbek az eleven piócánál. A melyik pusztán fütyült a dőbörgős gőzbika: darumadár, ezüstkócsag vadul onnét. Az országutmenti barátságos fehér csárda vakolata hámlik. Az állaskapu tört sarokvasán düledezik. A csárda beomlott nád-födelét tépássza a szél, már a veréb sem bátor fészket rakni rongyos ereszetjébe. A delizsánc bőrfedeles kocsija nem robog az országuton. Vidám fuvarosok sem pattogatják az ostort a csárda előtt . . . És midőn a vörösszemű gőzbika a vaskerekű kocsikkal dőbörögve zakatol s rohan a pusztaságon sineivel, azokon az acélpiócákon akkor huzza, akkor viszi idegenbe a mi földünk kincsét, a mi magyar erőnk gyümölcsét. És a mi füstöt a gőzös bendőjéből okád, attól a réti fehér virág is feketedik . . .

A szegedi szekérbirónak, Fodor urnak fehér piké-mellényét is ez a füst feketítette bé.

*

Fodor uram fuvarokat szerzett, ezért tisztelte a régi szegedi nép szekérbirónak, mint ahogy a mázsamesternek meg vékabíró volt a becsületes magyar neve. Vásárbirónak tisztelték a vásárbiztost. Halálbíró vala az, a ki a sárga halottakat irogatta össze. Cigánybíró igazgatta a város alján sátorozó dádét a banyával, a rajkókkal. Becsületadásban soha fukar magyar nép még a koldusházi felügyelőtől sem sajnálta a koldusbíró rangot, mint a hogy a telekkönyvvezető meg földbíró volt és malombíró a lisztlopó vizimolnároknak az ellenőrizője . . . Ekként a Fodor uram szekérbírói méltósága sem gyökeredzett más alapon, minthogy fuvart közvetített. Fodor szekérbíró ur virágzása idejében kereskedő, kupec, mindenrendű utas ember tengelyen járta a világot. Ha ki Szegedre érkezett, Fodor szekérbíró ur szerzett neki fuvarost és a fuvarosnak utas-vendéget. Ezen fáradozásáért mindkét helyről jutalmazták szekérbíró urat, a ki mutatós külsejű polgár volt. Az 1830-as években még az érdemes csizmadia-céhnek is előljáró tagja volt. Szálas ember volt, mint a választott verbunkos huszár. Tokája kettős ráncot vetett. Hosszu bajuszát pederintve

viselte. Feszült combján a sötétkék magyar nadrág. Nyulszőr-selyem félcilinder kalapot viselt. Fekete selyem-nyakkendőjét állig tekergette. Özbörszin kabátja térdkalácson alól ért. Tallérnagy és lapos három fényes éregombra gombolta. Kivágott mellénye, mint leesett hó fehérlett. Kordován bőrből készült a csizmája, de nem parasztikusan torokráncra szedve, ellenkezőleg simán, mint belső emberek is viselték. Tengeri nádpálcájának elefántesontból készült a feje és selyembojt is fityeggett róla.

Fodor szekérbíró a Feketesas-utcábar cselekedte a hivatalt. A Hétválasztó fogadó sarokajtója mellé volt kitéve a karos pad, Fodor szekérbíró ur ezen padról intézte a hivatalt. Lehetősen éldegélt belőle. Nem mult pénteki napja halpaprikás nélkül. A bárkáknál személyesen vásárolta a halat. Szegedi szokás szerint hajlós, guzsosan kötött fűzvesszőre fűzte a nyulánk, tarajos kecségét és a márványos testű harcsafiókát. Még harmatgyöngye bélű cipőt is vásárolt, azután derült arccal lépkedett hazafelé a szekérbíró.

Szekérbíróné nemzetes asszony kecskeméti tarajos főkötőt viselt. Ő mindig a legizesebben hagyta meg savát, paprikáját a bográcsbafőtt harcsafiúnak és illő módon becsülte öreg párját is. Soh'sem szolította másként:

— Maga gazdám! Édes gazdám . . .

Ámde Fodor szekérbíró urnak nemesak a fuvarosok, az utasok, az asszony előtt volt nagy becsülete, de az első polgárok is szívesen törléskedtek hozzá . . . Mindennek megvan az oka-foka.

Temesvártól Szegedig hosszan nyulik az országút. Látó ember és ki nem süket, ilyen forduló utban is sokat tapasztal. A temesvári gyorskocsi első kocsisa efajta ember volt, a mi ujságot utközben tapasztalt, az utasoktól hallott, elsőbb mindig a szekérbírónak ujságolta el. A Hétválasztó fogadóban még a harangot is huzzták, mikor a gyorskocsi csengője a nagy-piac felől csendült. A fogadóból mindenki a kapuba rohant és úgy lesték, a szájtáti utcanéppel együtt, miféle utasok jönnek a gyorskocsin? Természetesen Fodor szekérbíró parolázott elsőbb a kocsimesterrel. Mindjárt a kis különszobába huzódtak . . . A hirhordó kocsisnak a dija természetben fizetődött. A szomszéd lacikonyháról frissen sült, ropogós bőrű cigánypecsenye és aztán lágy cipó és illatos, aranyárga magyarádi bor, a mit az Aranysas csapszék-ből hozatott a szekérbíró.

A gyorskocsistól, az utasoktól, a fuvarosoktól hallott híreket azután a saját izlése szerint szinezve hiresztelte tovább a szekérbíró, a ki különösebben a borbély-officinában tartott a hallottakról népszerű

előadásokat, mert akkor a borbélyműhely a mai kaszinónak felelt meg . . . Az Erdélybe is fuvarozó nagy kocsisok, disznóvágók, hajósgazdák, szappanosok, cincárok (juhvágók), kupeczek és a szegedi polgárság más érdemesebb tagjai a borbély-officinában gyülekeztek és cserélték ki eszméiket.

Ujságot csak a zsidó olvasott, mert inkább német nyelven írták az ujságot. Ha tehát a Hétválasztóban vagy Fekete sásban valaki ujságot olvasott, bizonyosan idegen kereskedő vagy zsidó volt, noha akkor jóval ritkábban fordult elő a zsidó is.

A polgárok éppen azért is szerették a szekérbirót, mindig tudott ujságotolni.

Mikor kedves idő volt, Fodor szekérbiró már kora hajnalban a Hétválasztó előtti karos padon üldögélt és igazította a fuvarosnak a busásan fizető utast és a kényelmes utasnak a biztos fuvarost, a födeles kocsit; mert Fodor szekérbiró ur szavatolt a fuvaros megbízhatóságáért is. És a tekintélyének semmi sem ártott inkább, midőn bizonyos alkalomkor egy sihedert állított személyfuvarba és a gonosz suhanc a buckák között rablógyilkosságot követett el a gazdag bécsi kereskedőn . . .

*

Azonban indzsellérek indultak el a pusztába, hol azelőtt lovas-betyár kergetődzött

a pandurral. A merre ezek az indzsellérek vonultak, mindenhol széleshátú töltéseket építettek a földmunkások és azután — fagerendákon — különös hosszú, vékony vaspálcákat rakosgattak e töltésre. A fuvarosok eleinte nevették ezt a munkát, csak akkor szomorodtak el, midőn dörögve indult Pestről Szegedre a gőzbika, a riadt vadmadár beljebb röpült az alföldi vadonvizek nádistengerébe . . . Mind a mellett ez a vasút még nem ártott a Fodor szekérbíró hivatalának, a temesvári vasút építése sem, csak midőn az alföldi vasút sinjein is döröggni kezdett a piros-szemű tüzes szörnyeteg, a vasuti bakterházak jelzőharangjain akkor kondult halálórája a szekérbírói hivatalnak . . .

Fodor szekérbíró ur hiába üldögélt a Hétválasztó fogadó előtti karos padján. Hiába tekintgetett az utca végére. Nem esendült a csengő, nem kanyarodott bé a gyorskocsi. Az öreg szekérbíróhoz többé nem folyamodtak fuvarszerzés végett; sőt egyik igen-igen szomorú napon szeretett párja, szekérbíróné nemzetes asszony is az árnyékvilágba költözött . . .

Szegény öreg szekérbíró összeesett. A nemzetes asszony másik világba költözött. Fuvarjai napról-napra maradoztak el . . . A mire mindig büszke volt a szekérbíróné asszony, Fodor szekérbíró ur hónál fehérebb mellényét piszok lepte bé. Előbb pi-

szok lepte bé a fehér mellényt, mit a nemzetes asszony szerető két kezével mosogatott, vasalgatott fehérre, fényesre, de azután, végül, rongyosodott is a mellény... Fodor szekérbirót a városi szegényházból temették el. Szívét morzsolta szét az a vörösszemű vasszörnyeteg, a melynek kor-mos füstjétől fekete pizkok tapad a réti fehér virágokra is, a mikor a szűzpusztán először döbörög a vaskocsi.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

TARTALOM

A Kárász ur kocája	5
Régi szegediek karácsony éjszakája	15
Kötélgyártó legényből táborszernagy	25
Az örökös katona	33
Betyárokkal cimborás Dinóvszky fő- kapitány	45
Csomor Kovács és Czen Pila . . .	55
Alpári Fábían kovács kácsái . . .	63
A toárendás	71
Az ötvenkilenc huszár pusztulása. .	89
Az utolsó szegedi hóhér	97
Verbunkos Agárdi	107
Fabók-Repcéék a vizimalomban . .	117
Fabók-Repcéék negyven darab aranya	125
Kónyáék Pozsonyban	133
Szücs András szücsremeke	145
Az alsóvárosi vörös barát	157
Egy régi szijgyártómester emlékeiből	165
Vásáros történetek.	173
Fodor szekérbíró pusztulása	195

Rákosi Jenő Budapesti Hírlap Ujságvállalata

Hasonló kiadásban jelentek meg:

Albisy Katalin.

Kova Gyuri és társai. Elbeszélések

Bakonyi Károly.

Laci kisasszony. Tizenkilenc elbeszélés.

Beőthy László.

Asszonyok a kaszárnyában és egyéb elbeszélések.

Doyle A. Conan.

Gerard brigadéros. Napoleon korabeli memoárok.

Kemechey Jenő.

A magyar Mohikánok. Elbeszélések.

Lengyel Laura.

Klára regénye. Regény,

Malonyay Dezső.

Az ordító tanyán. Elbeszélések.

Rákosi Viktor.

Verőfény. Elbeszélések.

Sajó Aladár.

A császár kenyerén. Elbeszélések.

Szemere György.

A Dobay-ház. Regény.

Szöllősi Zsigmond.

Közönséges halandók. Elbeszélések.

**Minden egyes kötet ára fűzve 3 korona.
Egész bőrkötésben ára 4 korona 80 fillér.**

Kaphatók a kiadóhivatalban, valamint
minden hazai könyvkereskedésben.

Rákosi Jenő Budapesti Hírlap

Ujságvállalata

Szórakoztató regények:

- Alexander Mrs.**
Balvégzet Ára 2 kor.
- Alexander Mrs.**
Párbaj a végzettel Ára 2 kor.
- Burney miss.**
Evelina Ára 2 kor.
- Clark Alfréd,**
Lót felesége Ára 1 kor. 20 fill.
- Clark Russel W.**
A rabszállító hajó regénye . . . Ára 2 kor.
- Corelli Marie.**
A hatalmas parány . . . Ára 1 kor. 20 fill.
- Corelli Marie.**
Földi hatalom Ára 3 kor.
- Crawford Marion.**
Korleone Ára 2 kor.
- Dózsa Endre.**
Tiéd a hatalom Ára 1 kor 60 fill.
- Glyn Elinor.**
Erzsébet levelei Ára 1 kor. 20 fill.
- Gréville Henry.**
Az anya multja Ára 1 kor. 20 fill.
- Haggard Rider.**
Lizbet Ára 2 kor.
- Hope Antony.**
Frozó Ára 1 kor 60 fill.
- Lewett-Yeats.**
Az árulás utja Ára 1 kor. 60 fill.
- Ouida.**
Strathmore Ára 2 kor. 80 fill.
A sors játéka Ára 1 kor. 60 fill.
Egész vászonba kötve minden egyes regény
1 kor. 20 fillérrel drágább.

Kaphatók a kiadóhivatalban, valamint
minden hazai könyvkereskedésben.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

3216

20

OSZK

Országos Széchenyi Könyvtár

OSZK

Országos Széchenyi Könyvtár

20841